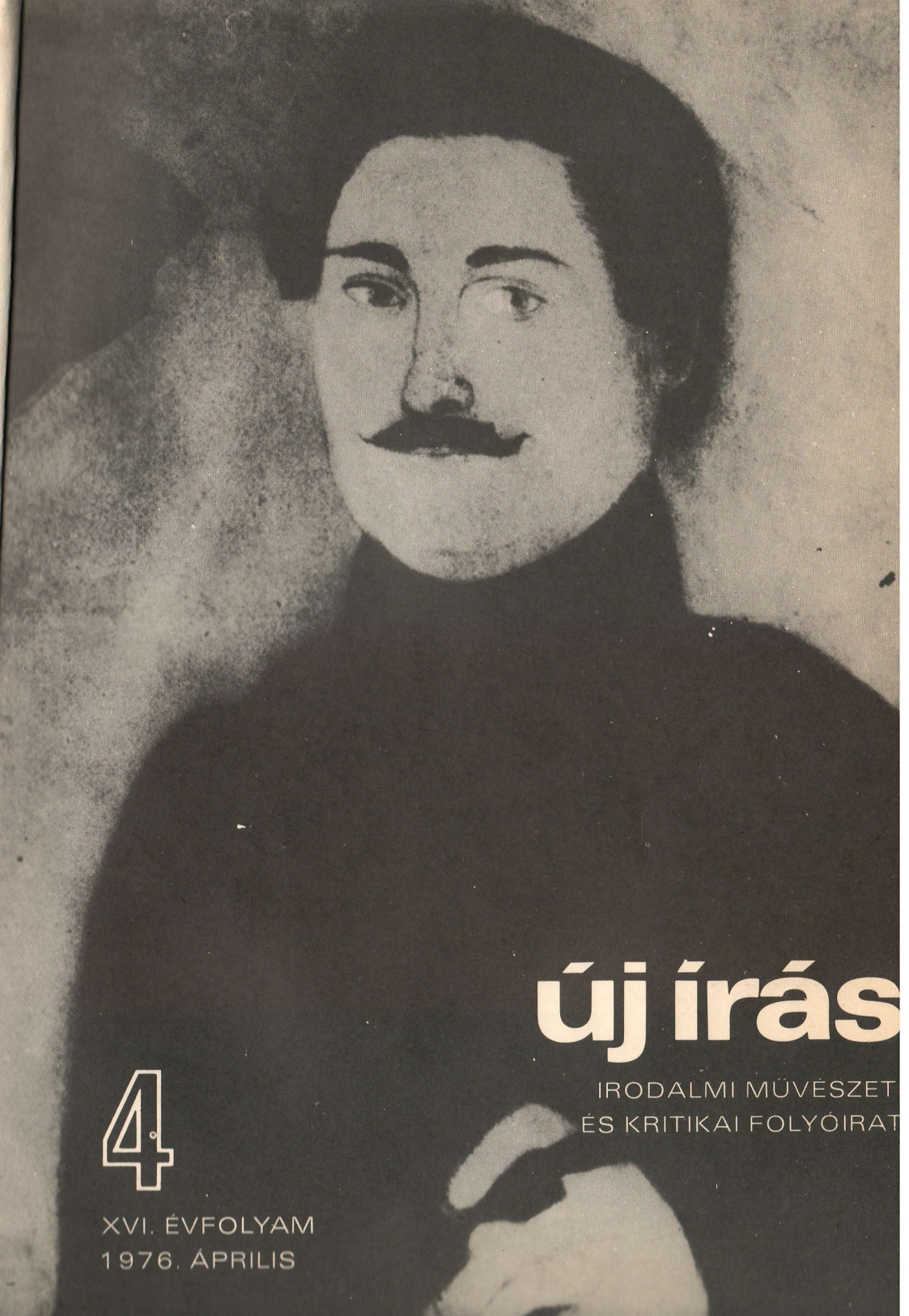

új írás

IRODALMI MŰVÉSZET
ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT

4

XVI. ÉVFOLYAM
1976. ÁPRILIS

A megméretett idő

Csak annyi történt, hogy az élő halandó halhatatlan kihúzta a halott halandó halhatatlan csontvázát a gyökeres homok-sírból. S irószékébe ültetvén asztalához, a csontváz fölött mögéje hajolt, megfogva a csontkezet /a szellem-kezet?/ a Jelenkor szívütéséhez igazította a papírosba-halhatatlanúlt Múlt-Idő szívütését. S így együtt-dolgozva /a csontváz-halhatatlanság, s az égő, gyötrődő tudat/ átigazították: ők ketten a Bánk bánt: Katona József és Illyés Gyula! Föloldották vak disszonanciáit, kiégették gyötrelmes homályfonadékait a láng-elme-műnek, tették az emberiségben magyarabbá, a magyar tudat-múltat az emberiség egyetemes állandósúlt tudatává! Átdörzsölték a láng szívét a Jelenkor tudat-mikroszitáján, hogy a szívpép piros sejtjei új szívvé összeforrván és olvadván: az dobogni kezdett, s mondja már piros ütésével a megméretett időt! Csak ennyi történt! S ez újra-gyúrt tündöklet-szívre mosolyom szivárványából fonok koszorút. Mert egymást folytatni jöttünk az időben, nem temetni! Föltámasztani! Mert a halál is a teremtett és a teremtő lét folytatását akarja, tudja, hiszi, reméli!

Fuhász Ferenc

KATONA JÓZSEF

BÁNK BÁN

Dráma öt szakaszban

ILLYÉS GYULA ÁTIGAZÍTÁSÁBAN

Szabad átdolgozni a Gioconda-t?
Klinikára, akiben csak a gondolat is fölmerül.
És lemosni róla, amivel az idő próbálta átdolgozni? Sőt kimutathatóan át is dolgozta?

Ez már olyan kérdés – a lét s az idő viszonya – amelyről végehosszatlan folyhat ezúttal is vita.

A Bánk Bán szövege alig száz lapnyi könyvecske. A magyarázó vita róla száz kötetben se férne el. Élő szóban a darab két-három óra. Három esztendő is kevés lenne meghallgatni, ami szó elhangzott hogyan kellene korszerűsíteni, népszerűbbé tenni; közelebb hozni a mi korunkhoz, a mi közönség-mivoltunkhoz.

A darabot hovatovább voltaképpen azok élvezték, mert teljes mélységében azok értették, akik e magyarázatokból legalább egy kötetnyit áttanulmányoztak, legalább öt órát maguk is átvitáztak.

S közben föntˊa színpadon a színész és rendező elégedetlenül, mert kellő siker nélkül küzdött a remekművel, mely méltán vonzotta nemcsak a könyvtárak, hanem az utcák népét is.

Elmondhattam volna én is irodalmunk e kohinórjáról egy százegyedik tanulmányban nem mai keletű – Bessenyei és Sinkovits tapasztalati észrevételeitől élesült – véleményemet.

Czímer József ébresztett a tanulmány-írásnak arra a módjára, hogy lehetséges volna a rengeteg szövegmagyarázat helyett egyszer magán a szövegen illusztrálni a magyaráznivalót. Megcsiszolni ott ezt a drágakövet, ahol a mi időnk kívánná; ott ahol még rajta egy régi kori kőzet nyoma. Czímer nagy tanulmánya az Új Írásban erre bőséges észrevételt adott. S már-már kötelességet sugallt.

Tisztelettel és bámulattal vettem kezembe a kincset, tudva, hogy szakember szeme figyeli s igazítja a kényes munkát.

Biztatott rá a helyzet s körülmény is. A kísérlettől, hogy a Bánk Bán ne csak könyvtári, hanem méltó nézőtéri siker is legyen, a múltban nem egy jószándékú vállalkozó visszahőkölt. Ez rögtön a fölzúdulás miatt; az, mert a kritika egyöntetűen ellene lett volna, amaz, mert épp nagyon is mellette; a harmadik, mert hátha föltűnés-vágyat mondanak rá.

Dramaturg, rendező, színész, épp úgy szabad bírálat alatt áll ezúttal, akár jómagam. Szellemi életünkben megvan az a nyugalom, hogy a bírálók legellentétesebb meggyőződésüknek bár legélesebben is hangot adjanak, egymás közt is csatázzanak. Senki nem kétli, hogy pusztán Katona ügyében művelik.

Nyugodtan teszem hát ezt az átcsiszolást, átigazítást elsőül a pécsi közönség elé. De az irodalmi fórum asztalára is.

A Bánk Bán – mint minden szellemi remek – nem olyanformán egyedüli már, mint a Gioconda, mint a képzőművészet remekei. Itt az eredetit semmiféle hozzányúlás nem érintheti, nem másíthatja. Amit én végeztem: ajánlat. Elutasítható és folytatható. Az eredetit nem kisebbítheti, csak emelheti. Vele nem sérteni, hanem szolgálni akartam. Ha nem sikerült, magam tépem el.

Épp ezért, mert az akadémiailag halhatatlan Katona Józsefet élő szerzőnek becsülöm. Csaknem kartársnak, hogy mégis szentségtörőt mondjak. Értéküket tudó szerzők pedig még a botrányig forrósodó zajt is jobban szívelik maguk körül, mint az áhítatos hallgatást.

Taglaljuk minél többet a hős Bánt, beszéljünk minél gyakrabban s forróban a korán elhallgattatott Legelsőnkről.

ILLYÉS GYULA

SZEMÉLYEK:

II. Endre, magyarok királya
Gertrudis, királyné
Ottó, Berchtoldnak, a merániai hercegnek fia, Gertrudisnak testvéröccse
Bánk bán, Magyarország nagyura
Melinda, a felesége
Soma, a fiacskájuk
Mikhál bán
Melinda bátyjai
Simon bán
Egy zászlósúr
Petúr bán, bihari főispán
Myska bán, a királyfiak nevelője
Solom mester, ennek fia
Bendeleiben Izidóra, türingiai leány
Egy udvornik
Biberach, egy lézengő ritter
Tiborc, paraszt
Zászlósurak, vendégek, udvarnikok, udvari asszonyok, ritterek, békétlenek, katonák, jobbágyok.

Történt az 1213-ik esztendő vége felé.

ELŐVERSENGÉS

(PROLÓGUS)

OTTÓ: Ah Biberach! örvendj! bizonnyal az
enyim fog ő – az a szemérmes angyal –
enyim fog ő lenni, kiért sokat
oly nyughatatlan szívvel éjtszakáztam!
Oh Biberach, enyim bizonnyal ő!

BIBERACH: *(miközben reggelizik)*
Hm, hm, ugyan bizon! Melinda? jó!

OTTÓ: Beh hideg vagy! – mit is beszélek én
ilyen fásult, fagyos személy üres
szívének, aki eddig sem tudá azt,
hogy mit tegyen forróan érzeni.

BIBERACH: Ej, sőt igen nagyon tudom, kegyes
herceg, ha csak reá találok is
gondolni, könnybe lábad a szemem,
olyan nagyon tudom heves szerelmünk
áldott javát savát megérzeni.

OTTÓ: Halljad csak: ő – Melinda szánakoz
rajtam, midőn komor tekéntetem
hosszan rászögeztem, azt sóhajtván:
„Mért nem maradtam a hazámba". –

BIBERACH: Még
innét az ördög ássa azt ki, hogy
szeret.

OTTÓ: De sírt, midőn vele valék –
sírt, Biberach!

BIBERACH: Tán elszomorította
hajdani sorsa. Mert hogy idegen vagy
s ő is idegenből szakadt ide.
Nem téged siratott ő: hajdani
spanyol hazáját. Könnyezni pedig vagy
nevetni: az mindegy az asszonyoknál.

OTTÓ: De közben le-lehunyta a szemét.

BIBERACH: Páh, milliom! midőn nekem Luci
le-lehunyta a szemét, már előre
tudtam, Lucim megént csalárdkodik:
jó hercegem, vigyázz! talán ha belelátnál,
nem szerelem: utálat nézne rád, de bárhogy –
Bánk hitvesétől mindenkép kosár vár.

OTTÓ: Akkor színleg lemondok róla, s tán
feláldozásom nyeri meg szívét
még hamarabb s jobban, – az asszonyok
szívében vajmi futó csak az álom
a hívségről, s – Melinda is csak asszony.

BIBERACH: S áldozatod lesz? S a fő áldozat, Bánk?

OTTÓ: Ej, őtet a nagyúri hivatal –

BIBERACH: Van kit vakká tesz az. De jó
uram, csalatkozol, hogy a szerelmes
Bánk bán szemet huny erre bármiért.

OTTÓ: Pedig még ma kell, hogy enyém legyen!
Tudod, miért. Szerelmet érzek és
Elysiumból leszek száműzött,
ha nem nyerem el még ma a szerelmét.

BIBERACH: Kárával a szegény hitesnek? Oh
te elragadtató szerelem te! a-
mely Éva csábítója volt, ugyan-
ilyen szerelmet érzett az a
kígyócska. *(Iszik.)* Prósit! A fölöstököm!

OTTÓ: Arcátlan! Most nem oktatásra van
szükségem.

BIBERACH: Ej, herceg, hiszen – no – jó.

OTTÓ: Távozz előlem –
BIBERACH: Ímhol a királyné –
GERTRUDIS: *(belép)* Ottó, no jöjj! látod leereszkedek, s magam jövök hozzád: de mondhatom neked, hogy ez ma udvaromban az ily esztelenkedések közt utolsó fog lenni; mert azért, hogy a király után való bánatjaimat kiverjem fejemből, avagy téged hercegem örvendezőbbé tégyelek – soha jobbágyaim kedvét nem áldozom fel! – Te holnap utazol –
OTTÓ: *(dörmögve)* Csak célomat érjem – ha a pokolba is – megyek. *(El, Gertrúddal.)*
BIBERACH: Ej, ej, kegyelmes úr, vigyázz, vigyázz; mert egy ily keszeg, sovány fiút az izmos Bánk bán – bajusza egy végére tűz. *(Utánok ballag.)*

ELSŐ SZAKASZ

A mulatópalotának vendégszobája. Több asztalokon kész italok. Gyertyák égnek; gyakor jön be néhány vendég, iszik, s ismét megy. Kívül táncmuzsika, mely hellyel-hellyel megszűnik. Mikhál egy asztalkánál szundikál.
SIMON: Ej, lássa bár az ember, e bizony alszik megént! – No bátyám! ébredezz! Ki s be járnak emberek s reád mosolyogva nézgélnek. *(Mellé ül.)*
MIKHÁL: *(felveti szemeit, s kezét nyújtja Simonnak.)* Ősz hajam vagyon Simon, jó lelkiesméretem: azért biz én nem gondolok velek.
SIMON: De mégis, én – velem csak fogsz ürítni egy pohárt? No – a bojóthi Mortundorfokra! *(Pohárt emel.)*
MIKHÁL: *(eszmélkedve, kezét mellére nyomja s sóhajt.)* Ah! Hazám! szerette jó spanyol hazám! De vége! Már nekik is – jó éjtszakát! *(Felkapván az ezüspohárt.)* No, éljetek otthon, jó spanyolok! Ott, ott van élet; itt csak éjtszaka. *(Iszik.)*
Vendégek jönnek vegyest békétlenekkel, kik komoran, minden valakire való ügyelés nélkül leüldögélnek, isznak.
SIMON: *(Mikhál mellé ülvén, poharat tölt.)* Nézd, mintha orra vére folyna, úgy kullog be némelyik. Manó vigye mulatságtok, hol a szabad magyar érzés az itt erőltetett feszesség láncába kénytelen harapni.
EGY BÉKÉTELEN: *(rossz kedvvel nyújtja poharát egynek az összeütésre.)* No!–

PETÚR BÁN: *(belép; vadon körülnéz, Simon mellett egy székre veti magát.)*
Ejh! – Ördög és pokol! Bizony majom
mind egyről egyig. – Oh, te szép nevű
magyar. Magyar? – Hej, félre oktalan
aggodalom! mit használ itten a fog-
csikorgatás? *(Főbe üti magát.)* Bolondos agyvelő!
Szabad kívánna lenni mindenik,
és torkukon kegyes nagyasszonyuk
sült-főttje oly mohón rohan le, hogy
majd szinte megfulladnak. Lévnyalóvá
lettél dicső Árpád gyümölcse te?

SIMON: Petúr, mi lelt?

MIKHÁL: Petúr, nem vagy magad,
vigyázz nyelvedre.

PETÚR: Úgy? igaz – helyes –
Mikhál, Simon, miért spanyol hazátok-,
Bojóthotokban nem maradtatok?

MIKHÁL: Csitt, csitt, ez itt *(szívére mutat)* sebet ver.
Oh, fiam!

SIMON: Ember, belőled a rossz lélek kiált!
Ott élni nem lehet nekünk. Spanyol-
ország halálos ágyában nyögött
ránk nézve, hogy kiléptünk abból egykor.
Azóta megholt.

MIKHÁL: Meg bizony. *(Petúrt csitítja.)* De
csak békével. –

PETÚR: Átkozott jámbor te! ki
békével? Én talán! Ég és pokol!
A békés itt bolond; s az is bolond, ki
békételen: de én békételen
mégsem leszek, míg nem bolondulok meg.
Oh, célra! célra! így különben egy
bárányi békesség – mi több, maga
a békességes tűrés is epét
okádva köpné: ördög és pokol!

MIKHÁL: De, ember! Ej, eredj, eredj haza,
aludd magad ki – menj, menj!

PETÚR: Én?

MIKHÁL: No lega-
lább beszélj hát egy kicsinyt alantabb
hangon: az emberek néznek –

PETÚR: *(felugrik, de majd leül.)* Ki? Hol? –
No, jó! – nem is beszélek – még csak egy
szócskát se. Mindenik kimondatott szó
hazud, s az e berekben nyargaló
tüdő csak a hazugság ördögének
lakása. Így ni *(asztalra könyököl)* hallgatok.

MIKHÁL: S kívánj
jó éjtszakát.

PETÚR: Jó éjtszakát? igen –
majd amidőn egy nemzetség kipusztul;
vagy csontjaimmal a meráni gyermekek
fognak tekézni. – Most még hallgatok,

ma még néma leszek, akár egy
Carthusianus. *(Ismét dörmög.)* Oh miképp tekéntett
le ránk! csak a merániakra néz
az az asszony, – a magyar
csak hátul áll s sóhajt az ily hazánk
nagyasszonyán. Haj! Istenemre, leg-
alább csak egy vidám tekéntetet
mutatna hát, ha színből is; nem esne
olyan nagyon szívére a magyarnak –
Ő is meráni! – –

SIMON: Hát honnét akarsz már
most barátokat? ha sem a meráni,
sem a magyar nem felel meg? ...

PETÚR: Az hiányzik:
én és meráni? Hát mikor nevezte
testvérnek a tűz a vizet? – csupán
csak bennetek van még egyetlenegy
bizodalmam! A ti húgotok –

MIKHÁL, SIMON: Melinda?

PETÚR: Felesége a nagyúrnak: Bánkkal ő
kedvére játszhat; ti pedig húgotokkal.

MIKHÁL: Szegény teremtés vagy, ha célodat
csak asszony által gondolod kivinni! –
Hát nemzeted? – –

PETÚR: Ne ingerelj fel! Oh
a nemzet! – ahány fő, szintannyi ész.
Erénye a hibája. Jószívű s így
szívével fog föl mindent, – szinte szellő –
fuvallatokra indul és forog.
Kényes becsülete, mint köntöse –
sértsd meg csak, öszvetörni kész; de adj
neki hirtelen vagy egy jó szót s világot
teremtve összverontja ellenségidet.
Nézzétek – itt is – ott is – úgy kiválnak
a többi lévnyalók közül, miképpen
egy medve több vakondokok közül.
Nem méreg az, mely őket oly komorrá
teszi, – bánat az, hogy bort adnak nekik,
de ami egy fillérbe sem kerülne –
jó szót, figyelmet, nem találnak itt.

Myska bán egy ritterrel jön.

MYSKA: *(egy üres ivóasztalhoz megy s tölt.)*
Úgy, úgy vitéz úr: a magyar bor olyan,
mint a magyar barátság – mentől óbb,
annál erősebb. *(Leülnek távolabb.)*

PETÚR: *(bosszankodva néz reá.)* Hogyha nem dohos.

MIKHÁL: Csak a dologra mostan.

PETÚR: Ah, soká jön.

MIKHÁL, SIMON: Kit vársz?

PETÚR: De el fogjátok-é hát hinni?

MIKHÁL, SIMON: Szólj!
Szólj!

PETÚR: A nagy úrt.

MIKHÁL: Bánk bánt?
PETÚR: No csak ne oly csodálkozást! – Utána küldtem egy jó futó legényt titokban. Lássa azt, hogy itt mik esnek.
SIMON: Petúr! Petúr!
PETÚR: Csitt! – nektek erről egy kukkot se kell ám tudni. Nagy – nagy, ami fenn forog játékon: a haza és Melinda.
MIKHÁL, SIMON: *(hirtelen az asztalon által Petúr kezét megkapják.)* Mit? Melinda, mondod?
MYSKA: *(poharat emel.)* A mi nagy királynénk!
VENDÉGEK: Éljen sokáig!
PETÚR: *(felugrik.)* A magyar szabadság! *(Iszik.)*
BÉKÉTELENEK: *(felugrálva viszonozzák.)* Éljen soká!
(Myska s a vendégek bámulnak.)
EGY UDVORNIK: *(jön).* Utolsó tánc! *(Ismét elmegy.)*
MIND: Gyerünk! *(Elmennek.)*

Bánk bán úti köntösben, zavarodva, egy zugolyban lévő ajtócskában mutatja magát. Petúr meglátván Bánkot, hátramarad.

BÁNK: *(midőn mind eltakarodtak, előre siet.)* Királyi szóra, mint király helyettes kell ügyelnem, hogy míg ő messze földön hadat visel, e megpróbáltatáshoz méltó fegyelem s megtartóztatás legyen mindenütt. Az volt itt is útra-keltemig. De most e hangos mulatság? Petúr! Ha! – hogy mindent így kelletik találnom! –
PETÚR: Jaj kegyes nagyúr! sokat fogsz még te itt találni, ami akkor nem volt, midőn elmentél. Oh de hála, hogy itt vagy ismét. Orvosolj, ha tudsz.
BÁNK: Hazánk külön-külön vidékein jajt s bánatot találtam; s itt íme ellenkezőt találok, s nem tudom, melyik tehet rémítőbbé. – Köjön tájáu talála engem a serény követ. Petúr, miért hívattatál te engem vissza? még pedig titokban!
PETÚR: *(körültekint)* Titokban bán, titokban – azonban szólni itt nem lehet – hiszen magad tudod, sőt látod, *(csúfosan kimutat)* hogy egy jól megteríttetett asztal legyekbe nem szűkölködik. Ezek donognak, és lehet talán, hogy a titkom is kidonganák –
BÁNK: Titok?
PETÚR: *(szinte súgva)* Úgy van, kegyes nagyúr, úgy van, titok, és még pedig setétben –

BÁNK: *(megriad)* Bán!
PETÚR: Te is
bele vagy keverve, és ha veszteségre
jön a dolog, tied lesz a nagyobb.
BÁNK: Beszélj, beszélj, de tüstént.
(Biberach belép, félrehúzódik.)
PETÚR: Nem, nagyúr!
Mert azt kívánni, hogy megsúgjanak
mindent az emberek; csak annyi, mint ha
kedvünket lelnénk, mennyi irigyünk,
ellenségünk van, mert a rossz hír
legördögibb terjesztője: nadályunk
a sugdosó maga, – és én az nem vagyok; de
jöjj még az éjjel – itt ha eloszlanak –
házamhoz. A jelszónk lészen: Melinda! *(El.)*
BÁNK: Melinda!?
(Sok ideig nem tudja magát szóra venni.)
Az – Melinda – jelszavok!
Melinda szép, mocsoktalan neve
ma álorcául szolgál egy setétben
ólálkodó csoport között! – Titoknak
lett zára a Melinda szabad neve!
(Biberach kioson.)
TIBORC: *(ugyanazon ajtón, melyen Bánk jött, becsúszik.)*
Ni, boldog Isten! Mégis ő biz az!
Bánk bán – nagyúr –!
BÁNK: Elárultattam?
TIBORC: Én
Tiborc vagyok, jó nagyúr. Meg sem ismer?
BÁNK: Tiborc – *(Gondolkodva járkál.)*
TIBORC: Igen – mert szólni kellenék –
nagy dolgokat –
BÁNK: Melindáról?
TIBORC: Nem arról.
BÁNK: Nem?
TIBORC: Lopni jöttem ide; mivel a szegény
anya s gyermekek, velem – *(Elfojtódik.)* Ó, hiszen –
nem is figyelmez rám – Bánk! – bán! – nagyúr –
BÁNK: Melinda! és mindég Melinda! – oh *(Fellobban.)*
mennyben lakó szentséges atyám! ide
mindentudásod égi cseppeit!
TIBORC: Nagyúr –
BÁNK: Mert, ha messzebbre láttak ők,
mint a szerelmes? És azért futom-
e én az országot, hogy addig itthon
fojtsák meg üdvösségemet? – És most
már ezek a setétben bújdosók
volnának, akik engemet bolond
álomba' szánva háborítani
igyekszenek s a végveszélybe' forgó
becsületem felett rikoltanák:
„Bán, ébredezz; mert meglopattatik Bánk!"
TIBORC: Oh szent teremtő!

BÁNK: A szerelme-féltő
Bánk bán! *(kacag)* Tüdő, hazudsz! hazudsz!
Mit nyughatatlanítsz, setétes álom-
kép! mit gyötörsz, incselkedő chimaera!?
Hát a világnak egyik pólusától a
más pólusig, szerelmeimben, én
miért öleltem mindent egybe? mért
mindent? miért tebenned, óh Melinda!?
De kicsoda, milyen ember fia
ütné ki őtet karjaim közül?
Világot itt! világot! *(Elmegy, amerre jött.)*

TIBORC: No itt hágy –
ah! mintha jönnének – jönnek – csak el! –
Éhezzetek szegény férgek: nem ért
még a lopáshoz ősz Tiborc apátok.
(Rettegve Bánk után siet.)

Ottó és Biberach jönnek.

OTTÓ: Frissen – beszélj – megtaláltad őt? S hogyan?

BIBERACH: *(megnézi, nem hallgatódzik-e valaki.)*
Találtam – a galamb helyett oroszlánt.

OTTÓ: Talán haragszik? Mit szólott?

BIBERACH: Hogy: eljön.

OTTÓ: *(örömmel)* Eljön!

BIBERACH: No csendesen! – Dicsérd csupán
múltával a napot.

OTTÓ: Maga Melinda
mondá: eljön? De hova? S mikor

BIBERACH: *(fagyosan elmosolyodik, s futva azon ajtóra veti szemeit, melyen Bánk elment.)*
Ő maga.
(Hangosan, vélvén, hogy Bánk hallgatózhat.)
Germanicust, ki elrejté magát,
hogy majd kilesse, mit beszéllenek
felőle, nem jó ám követni mindég,
mert a szelíd Germanicus tudá
az indulatjait mérsékelni.

OTTÓ: Miért beszéled ezt nekem?

BIBERACH: Csak úgy –

OTTÓ: Te, jég vagy te? Vér ver az ereidben?
Még most sem ismerhettelek ki? Vagy
csak tetteted, hogy bámulatba ejtő
embernek lássunk? – Légy nekem barátom!

BIBERACH: Én nem.

OTTÓ: Nem? és miért?

BIBERACH: Hogy más legyen.

OTTÓ: Derék!

BIBERACH: Az a bolondság, amidőn
az állapotját elfelejti az
ember, nevetségesebb, mint ha az
erején fölülre csimpaszkodik.

OTTÓ: No, adj tehát tanácsot most.

BIBERACH: Miben?

OTTÓ: Te esméred Melindát –

BIBERACH: Tán – igen.
OTTÓ: Szólj!
BIBERACH: Hm – ! minden, ami a fehérszemélyek
szív-büszkeségeinek hízelkedik,
egyúttal az már tetszik is nekik.
S a legundokabb kéjenc kicsapongót
is még dicsőségesnek esmerik,
ha benne egy kis rendkívül-való van.
Egy herceg – egy királyi néne – egy
kereszt – arany lánc, mind egérfogók
az asszonyokra nézve.
OTTÓ: S a derék
Bánk bán, Melindára?
BIBERACH: Férj, kit szeret.
OTTÓ: Elvesztem!
BIBERACH. Oh, dehogy! A férj se várjon
az asszonyának szívétől soha
többet, csak amit egy becsületes
kalmártól: ez bármilyen szentül is fel-
fogadja a kiválasztott jószáginak
a félretételét – mégis hazud –
egész örömmel adja által a leg-
elsőnek, aki érte többet ád.
OTTÓ: Mért könnyezett hát, hogy velem beszélt?
BIBERACH: Ez éppen a fő bökkenő! Uram,
hidd el, hogy asszonyink ravaszabbak ily
esetben, mint az ördög, amidőn
az elragadni egy bűnöst törekszik.
OTTÓ: Oh, hát enyim Melinda!
BIBERACH: Nem hiszem.
OTTÓ: Nem?
BIBERACH: Mért akarsz elvenni oly szerencsét,
melyet nem adhatsz vissza?
OTTÓ: Biberach!
Mi lesz tehát ebből? hisz' egyszer így,
máskor pedig máskép szólsz –
BIBERACH: Mert sem a
búdban, sem a szerencsédben soha
ok lenni nem kívánok.
OTTÓ: *(felbosszankodván; megvetőleg.)* Ostoba! *(El.)*
BIBERACH: *(egyedül).* A repkedő kicsinyke lelkek oly
sokan donognak a világba', mint
a szúnyogok; de vajjon hol van az
az ember, aki abban elhitetné
magát, hogy ő közikbe tartozik?
Sokszor derék, ha egy ily ostobát
jól megzavarhat az ember, ámde úgy,
hogy ő megént mást légyen kénytelen
zavarni. Rajta csak, kegyelmes Ottóm:
ugorj! de Biberachod hátra áll.
S ilyen szegény egy ember? és pedig
uralkodó ember! Mégis kezében
a nénje szíve, akit egy nagy ország

fél – ! Tartományok hát csak machinák,
amelyeket kis gyermek is megindít,
ha félelem s reménység mindenik
kereket helyén maradni kényszerít.
(Gondolkozik.)
Itthon vagyon tehát – Melinda a jel –
jó, jó! – – de csak vigyázva. Meglehet,
Bánkhoz szegődök. Ott van a haza,
hol a haszon – s miért ne húzzam azt?
Hisz' aminek meg kell történni, az
anélkül is megtörténik. *(Kitekint.)* Ha! más
oldalra a palásttal, Biberach.

IZIDÓRA: *(sietve jön).* Ő volt az! ugy-e ő – ?

BIBERACH: *(vállat vonyít).* Kisasszony! én
száraz reménnyel nem tudlak tovább
éltetni –

IZIDÓRA: Mit? – Leselkedő! ezért
csaltad tehát ki titkomat – ?

BIBERACH: Hisz' Isten
én nem vagyok – ha mást szeret
ő a királyi öccs.

IZIDÓRA: Igaz? Való
tehát? Melinda –

BIBERACH: És te is tudod?

IZIDÓRA: Ha mások észre vehetik, én legyek csak
vak? – Biberach, oh, szólj, tudna magáról
Melinda megfeledkezni?

BIBERACH: Talán. Hisz' asszony.

IZIDÓRA: *(dölyfösen).* Asszony? És te az érzéketlen önző
épp te tudtad közelről e nemet megesmerni? –

BIBERACH: Megtanultam, emberi
elmém ezernyi baklövésivel.

IZIDÓRA: Melinda e szerént – ?

BIBERACH: Asszony.

IZIDÓRA: *(méreggel).* S az asszonyok?

BIBERACH: Az ördögökkel is elenyelegnének,
ha nincsenek körülöttük férfiak. *(Kitekint.)*
Jönnek. *(A legnagyobb hidegséggel ott akarja hagyni.)*

IZIDÓRA: *(szemeit tenyerével elfedi.)*
Jaj a szemeknek, melyek ezt
látják – jaj a szívnek, mely érezi! –
Oh Biberach, ne hagyj el!

BIBERACH: *(visszaballag).* Érted azt
is megteszem. De térj ki most előlök!
Egyetlenegy tanácsadásom ez:
kövesd Melindát, szép kisasszonyom,
s ne ess utána Ottónak nagyon.
Sok férfiak – tudom magamról – az
olyat, ki könnyű győzedelmet ígér,
azért se szívelik; de légyen a
meghódítás nehéz, már akkor ők
csak puszta büszkeségből is belé
szeretnek

IZIDÓRA: *(megsértetve)*. Ah, te szemtelen! *(Elsiet.)*
BIBERACH: *(könnyű vállvonyítással)*. Szegényke. *(Szünet után.)*
Kár ilyen egy csinos főért, hogy a
velő hibáz belőle! Benne van
szép két szem, amely hódítón beszél;
szép ajkak, édesen beszéllenek;
és még egy elcsábíthatón beszélő
szajkói nyelv – és minden, ami csak
beszélhet, azt beszéli, hogy:
az ész hibázik, a fejecske kong. *(Elkullog.)*

Melinda s Ottó belépnek.

MELINDA: Távozz!
OTTÓ: Melinda!
MELINDA: Távozz, mondom.
OTTÓ: Egy
szót csak, Melinda – !
MELINDA: Édes istenem,
mi lett belőle!
OTTÓ: Énbelőlem?
MELINDA: Ál-
orcádból, undok ember! oh szerelmes
jó Istenem, be csalódtam tebenned!
OTTÓ: Oh én is – én is mekkorát csalódtam.
MELINDA: Kiben?
OTTÓ: Melindában. Midőn bejöttem ez
országba – mindjárt a szemembe tűntél.
Egy szív után esengtem, hogy megosszam
vele a szívem. A sok udvari
szívek között – bocsáss meg – a tied volt
legártatlanabb, együgyűbb, Melinda!
MELINDA: Úgy, úgy! ezért kellett tehát nekem
ide jönnöm, és ezért nem ille Bánk
bán hitvesének a magányba' lakni?
Mert udvarunknak nagy szüksége volt
tapasztalatlan együgyű szívekre.
OTTÓ: Midőn Fülöp király ölettetése végett
gyanúba jövén, szenvedésemet
elbeszéltem, oly szerelmes érzés
csillámla kedves könnyeidben –
MELINDA: Részvét, láthattad. Az új hontalannak
bajában a volt hontalantól.
OTTÓ: Engedj
meg! vak valék, mert szerettem. De többé
nem az vagyok, ki voltam. Az az Ottó
Merániában maradt másik terme itt
már általad, Melinda. Akkoron
levék teremtve, amidőn először
megláttalak; mint gyertya által a
világ lesz – úgy valék melletted, úgy
követtelek; s új levésem legelső
pillantatában eltűnt régi lételem.
Vétek-e ez?

MELINDA: Kétségbeejtő, hogy mibe
nem kever bennünket a szánalom.
S mintha még mi lehetnénk vétkesek, mert
akaratlanul másnak bajt okoztunk.
Mintha most itt még nekem kellene
jóvátennem valamit; téged itt
megengesztelnem... Oh, kétségbeejtő!

OTTÓ: Melinda, kéméld könnyid záporát!
És mégis – esküszöm – drágák ezek
előttem és vigasztalói meg-
átkoztatott jövendőmnek – !*(magában)* Helyessen
mondád, ravasz kölyök!

MELINDA: Sajnállak. – Oh
herceg! De szerelmemtől egy lehet
csak boldog és szerencsés – az pedig
Bánk.

OTTÓ: Oh bizonnyal az ő – egy boldog ember!
(Sóhajtva Melindának lecsüggő keze után hajol, s azt hosszan homlokához nyomja.)
Bocsáss meg a hontalannak. Magadról
tudhatod, hogy mit nyertem volna én
oly szívben lelni hont, mint a tied.

BÁNK: *(az ajtócskán ismét visszajön.)*
Vad indulat, mért kergetsz vissza ismét?
(Meglátván őket, tenyerét szemeire csapja.)
Oh véghetetlen szent könyörületesség!
(Erős muzsika!)

MELINDA: Ah, oszlanak! –

OTTÓ: Csak egy szót még, Melinda!

MELINDA: Bocsáss!

OTTÓ: *(szavakat láttatik keresni.)*
Melinda! Oh mért kell nekem
olyan nagyon szeretni, mint soha
még nem szerethetett egy szív is! Oh
mért kell nekem csak nyögni ott,
hol minden érző szív megrészegedne
örömébe'! – Mért hogy reményem szerencsém
vígságait haladja, és szerelmem
oly vágyakat nevelni kénytelen,
melyek talán elmémtől fosztanak meg – !
(hevesen) Lehetnél csak az enyim, oh Melinda,
úgy az álmot utálnám, mivel szemed
szememtől elvenné – a szelet, mert elragadná
tőlem lehelleted' – s a napvilágot,
mert képedet csókolná tőlem el.
Eszelős szerelmem egy egészen új
világot álmod őrültségiben,
melynek csak én vagyok lakossa és – te,
Melinda. *(Letérdel.)*

MELINDA: *(megretten.)* Térdepelsz?

OTTÓ: Előtted, akit
imádok. Oh engedd meg gyermeki-
báb-módra minden gondolatjaim'

enyészni, és csak a Melinda édes
nevével agyvelőm betölteni.

MELINDA: S ő térdepel! – Bánk, Bánk, emlékezek
szavadra –

OTTÓ: *(felemelkedik.)* Bánknak a szavára?

MELINDA: Arra.
Midőn kezem megkérte, nem rogyott
ő térdre – ! Szép se volt igen; de egy
Alphonsus, egy Caesar állott előttem.
„Szabad tekéntet, szabad szív, szabad
szó, kézbe kéz és szembe szem, – minálunk
így szokta a szerelmes: aki itt
letérdel, az vagy imádkozik, vagy ámít"
Ő mondta ezt, ámító! s bizony ő,
Bánk nem hazud: s ezért megvet Melinda.
(Egész bosszúval el akar sietni; de szemközt jön Gertrudis.)

GERTRUDIS: *(az udvari asszonyokkal megjelen, s hol a bosszús Melindát, hol a magát feltalálni nem tudó Ottót nézvén, egy ideig megáll hátulról; végre szúrósan felszólal.)*
Hogy sokszor oly hívatlan érkezik
az ember! és *(indulattal)* mi volt ez itt Melinda?

MELINDA: *(keserűn)* Édes – mulatság – !

GERTRUDIS: Nem reményleném!

MELINDA: Minden lehet. Köszönöm, nagyasszonyom,
hogy oly kegyes valál s átláttad azt,
hogy a bojóthi Melindának nem illik
falun magányban lakni, mert nagyúrné,
s alkalmatosságot szerzél nekem
ezzel *(Ottóra mutat.)* sok édes mulatságra is –
oh, mert hiszen Melinda együgyű!
S nem rosszall, sőt kedvel, ő maga is,
urad, a király és uram, a nádor
távollétében ilyen cincogást.
(Szinte illetlenül elsiet.)

GERTRUDIS: *(ajkát harapva néz utána.)*
A kis majom harap. *(szünet)* Negyed napig
előmbe nem bocsájtatik.
(Járkál, végre az udvariakhoz szól.)
Magam
fogok maradni. – *(Azok elmennek.)*
Ottó! hát mi volt ez?

OTTÓ: Kedves királyi néném!

GERTRUDIS: Félre ezzel!

OTTÓ: Ő – ő –

GERTRUDIS: Mit ő? mi ingerelte oly
nagyon fel őtet?

OTTÓ: Szívem.

GERTRUDIS: Szíved?

OTTÓ: Az.

GERTRUDIS: Ottó!

OTTÓ: Mi lelt?

GERTRUDIS: Te kérded, bíborunk
bemocskolója?

OTTÓ: *(tőréhez kap)* Istenemre – !
GERTRUDIS: Mit?
OTTÓ: Tűrtesd magad –
GERTRUDIS: Ki vagy te? és ki én?
Az én anyám s hazám Meránia
szült téged? a nagy Berchtold vére így
fajult el?
OTTÓ: Mint értsem viselkedésed?
Egy nap megengedsz vágy-
nom bármit. Aztán
semmit is? Egyszer minden utakat
számomra készíted – azután pedig meg-
gyalázol!
GERTRUDIS: A célod nem, de módjaid
utálhatom. Magam készíték utat,
mivel beteg testvérem megvidámítása
volt késztetőm; nem tiltottam soha
tőled szerelmet! Vidámság, öröm,
minden csak a szolgálatodra volt;
s most fajtalan véred tilalmas úton
Melinda bírására csörgedez.
Most itt állsz meggyűlölten. Ő pedig, akin
győzelmet kellett volna venned: győztesen
– téged utálva, engem sértegetve –
megy el, így!
OTTÓ: De hallgass meg!
GERTRUDIS: Meráni herceg –
egy férfiú nem tud kifogni egy
asszonyszemélyen; s egy Gertrudis – egy
asszony tud országok felett megállani.
OTTÓ: No, jó! tehát lemondok róla.
GERTURDIS: Le-
mondasz? s te tudhatnád azt tenni? úgy
lelkemre mondom, hát nem is szeretted.
OTTÓ: Szerettem, esküszöm; de most eszem
szólt fel.
GERTRUDIS: Hazudsz! – Az a természet-adta
tűz, melyet az asszonyok szeme lobbant,
úgy terjed, oly sebessen elragad, hogy
nyájas szó is csak gerjeszti lángját;
ilyenkor már a józan elme is
erőtlen: ekkor már az észbe bízni
csak annyi, mint egy nagy tüzet csupán
buzgó imádság által oltani.
OTTÓ: De nem tehettem mást, ha erre hajtott
ahogy könnyezni láttam.
GERTRUDIS: *(elkomorodik.)* Sír is!
(Keserűen elmosolyodik.) És
te róla mégis le akarsz mondani?
Nem ösmered tehát az asszonyi
szív gyengeségeit? sem a hanyatló
erény ravasz fogásait? Azért sír,
hogy amit végül is föláldoz, annak

becsét nagyítsa és a könny az a
gyöngy, mellyel a halálos-ágyba' fekvő
szép virtus ékesíttetik! Ki ekkor
is még lemond, az oktalan – bolond.

OTTÓ: *(ingerülten)* Néném, tehát mi lesz kedved szerinti?
Kettős a gyötrelmem; hogy bíborunkon
folt eshetik és hogy megvettetett
szerelemből szégyen hárul reád is

GERTRUDIS: Tudd meg, kicsinylelkű, ha e dolog Melinda
érdemét eltemette volna, akkor
kész lennék téged kikergetni tüstént
országaimból – de mégis, ha azt
kellene megérnem, hogy rám mutatva
susogni hallanám: ni, ott megyen
Gertrúd, kinek kontár vala az öccse
Melinda elszédítésében – Ottó!

OTTÓ: De Istenem! tehát szólj, mit tegyek?

GERTRUDIS: Te engemet megláncolál, s magadnak
egy gödröt ástál; mostan mégis én –
én húzzalak ki abból?

OTTÓ: Csak te, oh
Gertrudis, add tanácsodat nekem,
hogyan lehessen enyim Melinda szíve.

GERTRUDIS: *(elsárgulva visszarezzen).*
Hallatlan!
(Járkál: végre kikiált.)
Asszonyok! – Megyek.

OTTÓ: Kegyes
néném! *(ölelni akarja Gertrudist.)*

GERTRUDIS: *(visszalöki)* Hah! vessz el itt arany kalitkád
űrében, árva bíboros teremtmény –
mit gondolok veled! *(Elsiet, az asszonyok követik.)*

OTTÓ: Hah!
(A bosszúság és szégyen közt habozván, végre kikiált.)
Biberach! *(Kisiet.)*

BÁNK: *(magában)* Hogy nem vakultam, hogy nem süketültem
bele!...Hogy az a féreg és...De mégis
lélegzenem kell és látnom...kilátnom
ebből a sötét ködből, abból a
vak bizodalmamból az emberekben.
Sajogj, tenyér! Hisz fogtál volna rögtön
kardot, első szavaik hallatán, ha
nincs szorítanod azt az oszlopot,
sámsoni dühöt fojtva vissza ott is!
(Igyekszik lecsillapodni, de ismét nekihevül.)
De vessek féket most is szívre, agyra,
hogy, szem, te láss! Ha el tudtad viselni
látványát e zűllött mulatozásnak,
tudd fölfedni, hogy mögötte mi foly még –
De mért Melinda neve a – lepel?
Melinda hű, szeret; hallottam ezt, de mért
lehet legnagyobb az én veszteségem?
Mire vág ez? Kire? Ki veszejthet el engem?

Az a se hús-se-hal szép öccs? A nénje?
Az a kétlaki asszony, aki – hogy
ördögi érzését tetten ne érje
jó érzésű ember, hol így, hol úgy
oly értetlenül beszéli aljas
gondolatait...Melindáról is...Dehát
Melinda szennytől tiszta!... De... de sírt-
Mi sírni valót lel azon a pondrón?
Oh ne volnék csak képmása a királynak:
magam dolgában és minden dologban
azonos vele, helyette cselekvő
s ítélő! – Bennem bíz a szunnyadó
gond nélküli, énrám tevé le a
szegény paraszt elfáradt csontjait. Ki
fegyelmez mindent, ha nem én, a nádor?
De Petúr épp úgy tudja ezt! Miért
számít rám ő is – és titkon! Világot!
A sötétben gyülekezőkhöz elmegyek. *(Elmegy.)*
(Biberach belép Ottóval.)

BIBERACH: Eredj nénéd után – mutass előtte
derült tekéntetet – kérj engedelmet –
mondd, hogy sokat hallottál a magyar
feleségek állhatatosságáról – ez
csak próba volt Melindával, ezért is
azt kéred, lássa mégegyszer magánál,
hogy megkövesd, búcsúzásul, hiszen
úgy elmész, hogy nem látod soha többé.
Ott meg teljes megengesztelődésül
kérsz egy utolsó poharat velük,
a szokásos Szent János áldomást.
És azon én leszek majd a pohárnok;
vagy légy magad, – ne, itt egy jó hevítő;
(Porokat ád által.)
emez pedig nénédnek altató.
Ha őt az álom elszólítja onnan,
te vissza is mehetsz Melindához megént –
(Elmosolyodik.)

OTTÓ: *(Megrázkódik az öröm, félelem és Biberach iránt való utálat s szeretet között.)*
Irtóztató! – de köszönöm. Úgy van! ő
enyim bizonnyal. – *(A királynéhoz elsiet.)*

BIBERACH: Hogyha bőkezűbb
lettél s fizettél volna, jobb tanácsot
is adhaték. Most jobb lesz tartani,
jó herceg, a magyarsággal. – No csak menj!
(Le akar egy székre ereszkedni, de mintha valami jobb jutott volna eszébe, halkan felemelkedik, és a belépő Izidórának Ottó után mutatván, a más oldalon elmegy. – Izidóra fájdalommal néz mind a kettő után, azután elsiet Ottó után.)

MÁSODIK SZAKASZ

Setét boltozat Petúr házában. Hátul középen egy fekete asztal, mely körül Mikhál bán, Simon bán s a békétlenek. Petúr bán az elölülő; a feje felett, a falon egy kép függ, melyen egy a trónuson büszkén ülő asszony látszik. Egy nagy függőlámpás világít. Az előbbeni éjtszaka.

PETÚR: A hajnal érkezik, s még mindig csak ily
határozatlanul? – Szorongatást
okoz talán a jó szerencse? vagy
csak öszvetett kezekkel várakoztok,
hogy majd helyettünk fog dolgozni a sors?
Hát nem ti voltatok, kik oly mohón
kaptátok érc-pohártokat, midőn
vagy három órával ezelőtt ivék a
magyar szabadság hosszú életére!?
Úgy, úgy! hiszen meg kellett volna azt
gondolni, hogy csak addig mernek a
kis gyermekek mást megfenyegetni, míg
nem jő a perc, hogy cselekedni kell.

SIMON: Boldog, ki nem is mérlegel olyat, hogy
mi lesz, ha a mai rosszat a tett még
rosszabb jövőre váltja? Akkor
mi lesz hazánkból? Ezt kérdezzük.

PETÚR: Úgy
kívántok itt világosíttatást, mint-
ha a dolog csak engem érdekelne,
és bőrötökre tán építeni
magamnak egy uralkodást akarnék.

SIMON: Mikhál, te szólj.

MIKHÁL: *(aki szundikált)* Nó mit? – csináljatok
mit tetszik, és ahol közegyezéssel
megállapodtok, ott megegyezek. *(Ismét szundikál.)*

SIMON: Hm! csalhatatlan a közegyezés?

EGY BÉKÉTLEN: Kérdés!

PETÚR: Tehát ti szüntelen csak a
visszhangi vagytok e szőrszálhasító
fontolgatásinak? Mért jöttetek
ide hát? vagy a pillantatnak közel-
létére kívánnátok visszamászni?
Oh gyáva lelkek! mondom: tenni kell. Ma
még!

SIMON: Olyan hamar?

EGY BÉKÉTLEN: Nagyon hamar ez.
(Belép egy békétlen.)

PETÚR: Most jössz?

BÉKÉTLEN: Hallom: így is hamar. S az ott,
a nagy királyné képe itt, tenálad?!

PETÚR: Hát nem ő uralkodik még fölötted?
Fölöttetek? Hát nem előtte kell még
bókolnotok?

EGY BÉKÉTLEN: Le, édes asszonyom! *(Leántja a képet.)*

PETÚR: Tű kell asszony kezébe, nem királyi
pálca. De főleg az övébe nem. Mert

egy oly teremtés, akinek nem ez
hazája, – cinteremjeinkben a-
kinek lenyugodott szülői nem
tevék le csontjokat, – ki gyermeki
PETÚR: játékainkban is nem osztozott volt,
bennünket az vajjon szerethet-é?
BÉKÉTLENEK: *(elevenebben)*
Nem! Nem!
SIMON: De hátha mégis rosszra fordul?
PETÚR: Hallgass, Simon! – Nem érdemes talán
az, ami játékon forog, hogy a
kockák vetésén kissé karjaink
fárasszuk? *(A képre mutatva)* Nos, ide nézzetek!
hogy adja bár levét, a véres
tiprásra nem érdemes e derék
szőlőgerezd? nem érdemes, hogy a
király megént király legyen, s nyakunkra
ne hágjon a dölyfös Meránia?
Ez lesz a helye a trónus alatt is,
Nem akarjátok? No, eredjetek
haza, s vegyétek fel magatokra a
töredelmeseknek köntösét, ha ez
vétek; s zokogjatok, mint a bolondok,
kik vétkekért csapra ütik véreket –
EGY BÉKÉTLEN: *(kardot ránt, s az asztalra csapja)*
Sokáig éljen a magyar szabadság!
(Nagy zaj. A többi is az asztalra csapja kardját.)
PETÚR: Ki a királyi székből, asszonyom!
EGY BÉKÉTLEN: Véressen is
MIKHÁL: Mit? – Oh nagy Istenem!
PETÚR: Mi lelt öreg? – Megyeztünk: ma még!
BÉKÉTLENEK: Nincs hátra ut. Tettre!
MIKHÁL: Hah! Pártütés?!
PETÚR: Utálatos beszéd! nem pártütés –
Kicsikart szabadság! – csak nyugolj, öreg.
MIKHÁL: Borzalmas, rémes éjtszaka, Simon.
Petúr – ti – emberek! – Micsoda szörnyü
lázálomba kábitottatok engem?
PETÚR: Csak csendesedj! neked semmit se kell
csinálnod! –
MIKHÁL: Oh, bán, bán, ez már gyalázat!
Simon, Simon! te is közöttük? oh nem!
SIMON: De hátha mégis –
PETÚR: Ő is fegyveres
társunk –
MIKHÁL: Hazudsz: az én öcsém, ő, veletek?
Uram, teremtőm, szánj! mire
jutottam? *(Térdreeseik.)* Irgalmas Uristen!
(Elhanyatlik.)
SIMON: *(felfogja)* Bátyám!
PETÚR: No, hagyd el, üljetek le csak.
A vének ollyak, mint a gyermekek,
kik mindenért sírva fakadnak. De csönd!

AZ ŐR: *(kívül)* Ki vagy?
SZÓZAT: Szabad magyar.
AZ ŐR: Mi jelszavad?
SZÓZAT: Melinda.
PETÚR: Megérkezett.
BÉKÉTLENEK: Ki az?
SIMON: Melinda?
BÁNK: *(betoppan)* Bánk.
Isten áldása e gyülekezet
tervére, ha helyén való s igaz, jó.
PETÚR: Már nem csak terv. S helyén való s igaz, jó.
BÁNK: Úgy hát szerencsét kívánok.
PETÚR S A BÉKÉTLENEK: Köszönjük.
MIKHÁL: Édes öcsém! Isten hozott! Te ments
meg engem e haramiák közül.
BÁNK: Haramiák?
BÉKÉTLENEK: Hogyhogy?
PETÚR: Semmitől se tarts, bán!
BÁNK: De hát mért reszket ez az ősz?
PETÚR: Mivel
csak gyermek.
MIKHÁL: *(égre vetett szemekkel)*
Oh, uram, bocsásd magadhoz
e gyermeket, s adj neki jó éjtszakát!
BÁNK: Tőled kérdem elsőül: mi foly itt?
MIKHÁL: Úgy vélekedtem, hogy Petúrnak egy
vitézi lovagtársaság a célja.
Azonban képzelhedd érzéseimet,
midőn föleszmélek s kiáltani hallom:
Le a királyi székből! – Pártütés!
BÁNK: *(kardjához kap)*
Pártütés?
PETÚR: Nem egészen. Csak hogy egy
asszonynak engedelmeskedni nem
fogunk.
BÁNK: S miért?
PETÚR: Miért? miért? te kérded
azt, bán? szegény lélek, sajnálhatom
szép gyengeségedet.
BÁNK: Gyengeségemet?
PETÚR: Ne erőszakoskodjál magadon! Tudom
én jól, hogy lelked elvesztette egy
részét arany nyugalmának. – Panasszát
nem hallod elnyomottatott
hazádnak, és nem látod, mint csorog
hazádfiának orcáján le könnye? –
Ez a merániaknak izzadoz;
amaz merániaknak a hasát
hízlalja vérverejtékével; ez
göncét siratja, mert merániak
takargaták be abba testeket.
S az a szegény Miciszlavic Miciszláv
mit véte, e meráni büszke asszony

hogy tartományait kívánja el?
Bánk bán! barátim! a szülők Polyák-
ország felé néznek kisírt szemekkel,
Mert tán fiuk Endrével ott veszett,
azért, hogy egy ötesztendős gyerek
kapja meg Galícia tartományát.
Légy boldog, Endre! bár királyi pálcád
kezébe adtad asszonyodnak, és
jóságodat dicsérni hallván, úgy veszed
hízelkedését, mint jó pénzt – íme:
alattvalóid így segítenek.

BÁNK: S mit véte nektek e meráni asszony?

PETÚR: Oh, bán! ez a derék asszony nagyon
értett azon közönséges szokáshoz –
de engemet csak nem fog lépre csalni –
jól tudta ő azon mindennapi
fogást, mikép kelljen az alattvaló
nagyoknak orrára az édes reménység
pápaszemét nevetve tenni fel;
de úgy, hogy azt ők észre sem vegyék –
az ollyanoknak, mint te vagy, nagyúr,
ő rang, ígéret: ily aranyhegyek
üres zsacskóival jól el tudá
mázos kegyelmét osztogatni,
s a jó bolondok, hogy helyét találják,
kiveték zsebekből erszényüket.

BÁNK: Amit magok vetettek el, királyuk
vérén vegyék vissza?

EGY BÉKÉTLEN: Nem ezt akarjuk.

PETÚR: Mi a királyt imádjuk, – ámde egy
Endrében – egy férfiú-királyt imádunk.
Meráni asszony nem kell itt soha.

BÉKÉTLENEK: Nem, nem!

PETÚR: Görög, gubás, bojér, olasz,
német, zsidó, nekem mihelyst fejét
a korona díszesíti, mindegy az,
mert szent előttem a királyom, és az
asszonyt is becsülöm, – de mégis annak
én engedelmeskedni nem tudok.
Nem, nem tudok, mint Endre a királyunk! –
Midőn Pozsonyvárban Erzsébetet
átalvevé Lajos thüringi herceg
számára a követség – oh mikép
állt ottan Gertrudis! Egy-egy könnyedén
kiröppentett szavával, odadobta
volna egész hazánkat: „Köszöntöm
uratok (így szólt), mondjátok neki,
hogy ezen csekélységgel elégedne meg;
ha Isten éltet, még idővel a leg-
több drágaságokkal fogom tetézni." –
S kirakta a szörnyű sok kincseket,
amelyeken Thüringia elvakult.
Hogy álla ottan Endre, hátul egy

szegletben, – Endre, a magyar király! –
Pirulva morgott a magyar, s te Bánk
a köntösét rántád, hogy előbbre menjen. –
Sírt bennem a lélek, hogy a pazarlást
szemlélte, és minden magyar szeme
könnyekbe lábbadt. – Honnan volt ez a kincs?
Bánk, nem felelsz? – Tulajdonunkat el-
vevé, s od'adta a hazájabéli
cinkosinak, s kihúzta a szegény
magyarnak a kezéből a kenyért, s azt
megette a meráni fegyveres.
Lerontatá atyáink várait,
s meráni fegyverest rakott oda;
elszedte hivataljainkat, és
a puszta bán-névvel cifráza fel.
Eckbert, az öccse, alig törölte le
Fülöp királynak a vérét kezéről
s itt a szepesi földet elnyeré.
Berchtold az üstökét se tudja még
befonni, s már érsek, bán, vajda, Bács-
Bodrog megyékben főispán leve.
Bánáti Bertalan kihal fimag
nélkül: s ez az asszony egy jött-ment Jerindó
di Vegliát atyjafiává teremt,
hogy az örökölje meg a vagyont.

BÁNK: Igen – de Ráskai Demeter, pohárnok – ?

PETÚR: *(megütközik s ajkát harapja.)*
A sógorom? Hm! a derék s haszont-
hajtó pohárnok a vámot valóban
elnyerte Újfalun, mert szorgalommal
töltötte a királyné kancsóit. – Sokáig éljen!
(Egy kancsót magasan felemel, azután kiönti a földre.)

MIKHÁL: A gyermekek tapossanak anyjokon,
midőn az atyjok messze tartományban
fárad szerencséjek miatt? – Gonoszság! –

PETÚR: Minő szerencséért? hogy enged egy
asszony kevély áhitozásinak
s Kálmánnak, a fiának, hogy dobot,
vagy egy kicsiny kürtöt hozzon, kiűzi
Galíciából Miciszlavicot?

BÁNK: És így hazátok elbúsultjait
játszani akarjátok, a királytokat
úgy tenni a királyi székre, hogy
Gertrudis estén szíve megrepedjen?
Fájdalmiban megölni érzeményit,
hogy társitoknak könnyeit soha
se lássa többé, – egyszersmind szeretni
is, ölni is szándékoztok: mivel
Gertrudis éppen a király maga! –

PETÚR: Ne élne vissza hát azzal, s ne kapna
vasas marokkal a magyar javak
közé; mivel részemről én bizonnyal
orrára kész vagyok koppintani.

BÉKÉTLENEK: Mi is!
BÁNK: Úgy. És miért?
PETÚR: Mivelhogy ez
asszonynak a hatalma büntetlen
teszi azt, mit a közönséges zsivány
talán fizetne életével is!
BÁNK: Vétkül tulajdonítsuk azt neki,
hogy a felekezetét jobban szeretné,
mint a magyarságot? – Ha németek
között közületek király lehetne
egyik, nem elsőbb volna-e előtte
még ott is a magyar?
BÉKÉTLENEK: Hisz az való.
BÁNK: Várdán, belőled most a nemzeti
rút gyűlölet, nem az igazság beszél.
Miért? A királyné mégis csak: királyné.
PETÚR: No nekem ugyan nem az! ha egyszer ő
rabló, királyném is megszüne lenni –
ezt esküszöm, mert Endre a király itt!
Meg kell erősíteni régi (szent
első királyunktól kitett) szabadság-
beli jussainkat; vagy ha megmutatja,
hogy a hazám boldogságán segít
ezen szabadság eltörlése – egy szót
se szólok: ámde míg ez a szokás,
e század, Árpád vére, a magyar
érzés, magyar javak virágzanak,
mindaddig azt fogom kiáltani; üsd az
orrát, magyar, ki bántja a tied'!
BÉKÉTLENEK: Üsd, üsd!
BÁNK: S ezen szokást tekéntve, mi
szükség setétben bódorogni? ha
törvény s szokás szerént cselekszetek, nem
csak én, hanem minden magyar segítő
kezét sietve nyújtaná. –
MIND: *(Petúron kívül, mintha hályog esne le szemökről).*
Igaz.
BÁNK: *(csendességgel)* Az őseink becsülettel s vitézi
lélekkel estek olykor el kicsiny
vagyonunk elnyeréseért, azaz
értünk: S mi most ezt a vagyont hazánk
omladékain tartsuk meg magunknak?
Mivelhogy a zendülés folyamán nem
fog-é kiömleni az ártatlanok-,
a felebarátjainknak vére is? mely
bugygása közben fogja a szabadság
jajos tüzét átkozni – hörgeni.
És tagja légyek e rossz társaságnak
itt én is? ártatlan vért ontani
segítsek? és abban eszköz legyek, hogy
jajgasson a szabadságunk miatt
szegény magyar hazám? –
Az éltöket s a nyugodalmokat

kockára tégyük polgártársainknak,
kik, mint szülőinket, bennünket is
tápláltak?!

BÉKÉTLENEK: Való. Igaz.

BÁNK: És ennek ellenét kívánja még –
is mindenik: sőt azt akarja, hogy
úgy tégyek én is. – Nem, magyarok! soha
azt nem teszem. Való, el-elmulattat
az emberi szertelenség; nem egyszer
meg is mosolygom, de vérekbe és
az életekbe forró ösztönöm
markolni nem kíván, se játszani.
Hogy Bánk leüljön a setét szövetség
gyász-asztalához, ahhoz nem csekélyebb,
mint bánki sértődés kívántatik.

BÉKÉTLENEK: *(egymásra nézvén)* Jól, jól beszél.

PETÚR: Nem jól beszél, ha mondom.

SIMON: Ispán! s ha mégis nála az igazság?

BÁNK: Ha oly hatalmatok és hadatok
lehetne is, mint volt Kupának és
Leventának, – de mit értek el ők is?
Testvéri vérontást!

SIMON: Mikhál, gyerünk!

MIKHÁL: *(örömmel)* Öcsém!

BÉKÉTLENEK: *(mind felkerekednek)*. Gyerünk!

PETÚR: Pokolba! Hát talán nem
esküdtetek meg az imént?

EGY BÉKÉTLEN: De meg, meg.

BÁNK: Kérlek, ne bántsd őket! különben én
mondok, – parancsolok nekik azonnal
egyet. Ne engedj annyira jutnom!
Úgyis felelned kell még egyre, – arra,
mely őrülésbe visz: de félre ezt
most egyszer! – Emberek, jertek velem!
Előbb való a hit parancsolatja:
Isten fölkentje a királyi felség.

BÉKÉTLENEK: *(Bánkhoz állanak.)*

PETÚR: *(eleikbe futván)*
Az Istennek fölkentje Endre, – nem
Gertrúd! ez a rabló az nem lehet!
Azért csak érjem el, torkon fogom
s királyi széke kárpitjának a
zsinórjaival fojtom beléje lelkét.
Mint vízözön zúgok mindenfelé,
s ahol találom, ottan romtom öszve
ez asszonyunk annyit átkozott fejét.

BÁNK: Jertek velem, magyarok! szánjátok őtet,
mert nem gonoszságért gyűlöl, hanem
azért, mivel más más köntöst visel.

MIND: Gyerünk!

PETÚR: Kiholtak szabadítóid, oh
te vasravert hazám? No rágd csak a bilincsed
jajgatva, s edd magadnak a halált!

Nem kényszerítelek – magam is tudok
hóhérja lenni azon utálatosnak! *(El akar.)*

BÁNK: Megállj! – Ezen haza – s felségárulót
láncokba verjétek, – parancsolom,
én, a király személye, én – maga
parancsol Endre a király! –

PETÚR: *(Bánk lábaihoz hajol).* Királyom!

BÁNK: *(felemeli)*
Petúr, Petúr, kedves bátyám, ölelj meg!
Látod, hová tud téged csak neve
is vinni Endrének! ládd, mint buzogsz
érette, mégis a szívét akarnád
kitépni! – Hát jut-é eszedbe még a
testvéri háború? Te ott is Endre
pártján valál, – s midőn jószágidat
elszedte Elmerik király –

PETÚR: Eressz!

BÁNK: Hozzám jövél szökésed éjjelén,
még egyszer elmentünk a cinterembe
együtt, – lerogytál ott atyádnak a
sírjára, s azt mondád: „Igazad vala
atyám, – az Isten nem segít soha
felkent királyok ellen! Nem maradt
semmim, csak szívem: bárkié a föld, hol
nyugszol, sírhalmodat ölelhetem,
s e mondásod örökségem marad."

PETÚR: *(Bánk nyakába esik.)*
Öcsém! – az Isten nem segít soha
felkent királyok ellen! – Már legyen
föld és vagyon bárkié, hű marad
szívem s abban szent a haza s a béke!

MIND: *(Bánkhoz tolakodnak.)*
Az – békesség! –

MIKHÁL: Öcsém! Uram-teremtőm!

BÁNK: *(mintha mind egybe akarná ölelni)*
Oh Endre! győzedelmeskedj te bár
országokon: de ilyen győzedelmet
mint Bánk neked nyert most, nem nyersz soha!

AZ ŐR: *(kívül)* Ki vagy?

SZÓZAT: Szabad vitéz.

AZ ŐR: Jelszód?

SZÓZAT: Melinda.

BÁNK: Melinda! oh, ki gyógyít engemet meg?!

MIND: *(egy oldalra tolódnak.)*
Hah! árulás!

BIBERACH: *(jön).* Csak Biberach.

EGY BÉKÉTLEN: Te? Halj meg!

BIBERACH: *(nyugodtan visszalép.)*
Nos lassan! ejnye milliom! bíz úgy
nekem estek, énhelyettem hogyha itt
más állna, tán a nyavalya is kitörné.
Kedves vitézek, csendesen! bíz az
ördög nem alszik! – ej, szégyen, gyalázat

kardot ragadni! *(Csalfa alázódással.)*
Egy magyar csak egyik
bajusza végével pokolba űzhet
egy ilyen szegényke németet.

SIMON: Melinda.

MIKHÁL: Hol loptad el húgomnak a nevét?

BIBERACH: Hol őt magát más lopta el: királynénk
dombérozó mulatságában.

BÁNK, MIKHÁL,
SIMON: Ember!

BIBERACH: No hadd beszéljem hát magam ki; de –
(igazán megszeppenve.)
Ördögbe is! valóba eszemet most
fel kell tekerni – átkozott hajón evez szerencsém,
s elül, hahogy reája nem vigyázok,

BÁNK: Kóbor, hogyan jött a Melinda név
nyelvedre?

BIBERACH: Páh! tehát mégsem tudod? –
De igaz! hisz a királyné prüszkölő-
becs-rang-porától egész bolondulásig
elszédültél te. No de szó ami szó,
ők szépen is fogának a dologhoz,
úgymint: „Nagyúr – ej – Bánk bán – így, meg így;
nem illik, ország első nagyja, hogy –
így, meg-meg így." – Felhozta hát ide
szép együgyű feleségét a nagyúr,
bármint dörömbözött szerelme-féltő
nagy szíve.

BÁNK: Ember!

BIBERACH: Csak csendesen, oh
bán! most az egyszer úgy kell viselni már
magamat, hogy a hajlandóságodat
megérdemeljem; mert ebül leszek.
Ládd, bán, sokan tudták ezt a regét;
és ha igazat kell szólni, addig én is
sípot faragtam nádatok között,
míg benne ülhettem, s hiú szemekkel
néztem magam körül – nevetve mást.
Véletlen esett tudtomra az,
mit szorgalommal nem tudtak sokan.
Ispán uram, te oly merőn tekintesz
rám, s nem tudod, hogy csak ezt az éjtszakát
lett volna szükség el nem lopni Bánk bán
nagyúrtól, és hogy addig, mig ti itt
vele vagytok – otthon Ottó és Melinda –

MIKHÁL,
SIMON: *(egyszerre)*
Melinda, húgom?

BÁNK: Fattyú! megöllek!

BIBERACH: Ezt ugyan bizony
szolgálatomra nem reményleném.
Ládd, bán: királyod a kezedbe adta
egész hatalmát; s így hogy egyikének,

vagy másikának útjában ne légy,
el kelle ország-vizsgálásra menned.

PETÚR: *(mérges kacajjal emeli fel ökleit.)*
Gyalázat! ellágyulhattam?! – No Bánk,
hát nem kacagsz velem?

BÁNK: *(összecsapván kezeit)* Pokolbeli
írtóztatóság büntetései –
földünkre jöttetek hát már? hiszen
ni, itt világos egészen, amit én
üres fejű ki nem tudtam találni! –
El, a királyhoz – a császárhoz, – a
pápához elmegyek! Meggyilkolom ott előtte
a bíboros gazembert; érte bár
vesztőpiacra hurcoljanak is.

BIBERACH: Páh, milliom! bizony tán nem tudod,
hogy csóka csóka-társának szemét
ki nem kaparja? mert mitsem hogy égre
bokázzon bár a bíboros, bizonnyal
előbb feláldoznak tíz Bánkot is.
Már kardodat is haszontalan fened:
az utakat jól tudják elállani ők.
Még vesztőhelyet se fogsz látni, hogy
ottan rikolthassál, – az ily rikoltót
titokban szoktuk már eloltani.

BÁNK: Német! megnyitottad a szememet!
Kábaságot akartam tenni – látom.
Szeggel szeget! Ha ők úgy, én is úgy.
De van még mód, akármilyen úton, hogy
úgy állnak el, mint a hazug s igaz.
Még megmenthessem őt? Beszélj! Meglehet
gátolnunk még? Beszélj!

BIBERACH: *(igen mély, de rövid gondolkozás után)*
Talán. – Gyerünk!

BÁNK: Ne menjetek széjjel barátaim,
hogy megtaláljalak, hahogy talán
lehetne szükség rátok –

MIND: *(morogva)* Maradunk.

SIMON: Szabadítsd meg szegény, szegény Melindát!

BÁNK: Azt meg. Csak kapjam a kezem közé
azt a bitangot. És az a kerítő,
ha húsomat lerágja, akkor is,
a csontomon is elviszem Melindát. *(Elmegy.)*

BIBERACH: *(maga elibe dörmögve, követi.)*
És – jó ez is. Csak egyik nyerni fog! *(El)*

PETÚR: *(egy ideig merően nézi mindnyájokat, kik elgondolkodtak.)*
No – üljetek le hát – azt mondta, hogy
maradjatok. –

MIND: *(székekhez ballagnak, leülnek, vagy fejeket hanyatt a falnak támasztják.)*
Jó, jó. Maradhatunk.

SIMON: *(Mikhál mellé ül.)*
Tán jóra fordul még minden! –*(Maga elébe néz.)*
S ha nem?

Hamar tűnő örömremény, mi vagy
te? játszi képzete a kívánkozó
észnek: mosolyg s – meghal! –

PETÚR: *(az ablaknál egy székbe vetette magát.)*
Jó éjtszakát!

MIND: *(anélkül, hogy megmozdulnának, dörmögik.)*
Jó éjtszakát!

PETÚR: Virrad.*(A képet nézve)*
S te mire virradsz?
Gőgös földi istennék! megcsalódtok,
hogy mindenki fél büszke hangotoktól!
(Hirtelen visszateként.)
Hát alszotok?

MIND: *(lassabban)* Jó éjtszakát!

PETÚR: Aludj,
mohón kilobbant hazafiság! –
(Elragadtatva néz ki a hajnalcsillagra.)
Dicső fény-
csillag! *(Hirtelen gúnyolva.)*
Lopott fény! – ej! – *(Lassan.)*
Jó éjtszakát.

HARMADIK SZAKASZ

Melinda szobája

BÁNK: *(az asztalnál állva kezére bókolt.)*
Hazudsz!

MELINDA: *(előtte térdepel.)* Igen; miólta hitvesed
megszűnt Melinda lenni, bármi bűn
lehetséges. Hazudni? oh! Ha bár a
hazugság védelmezne angyalomként.

BÁNK: Mit térdepelsz? Az Isten nincsen itt –
állj fel! Beléphet egy meráni állat,
és azt hihetné; őtet illeti.
(El akar menni, de ismét visszajön.)
Hát nem teszed meg?

MELINDA: *(térdein eleibe csúszik.)* Ölj meg engemet, Bán
ölj meg engem –

BÁNK: Egy becsre semmi asszonyt!?

MELINDA: Oh Istenem! nem vagyok becstelen.

BÁNK: Ártatlan? És az udvar nyelve mért
veri sárral az én becsületem?

MELINDA: Nem, oh azt nem teheti senki; mert
hazudik s ne mondjon engem se annak.
nem becstelen, szerencsétlen vagyok csak.
(Lerogy a földre.)

BÁNK: *(felemeli.)* Szegény szerencsétlen Melinda!
(Merően néznek egymásra.) Mit
akarsz? Mi kell? Tehát te engemet, mint
egy Tantalust az el nem érhető
végcél után csak hagysz kapkodni? – Sírsz?

Felelj: de szóval, és ne így! hiszen
szép könnyid elbúsíthatnák az ég
lakossait, s az angyalok magok
szánnák kigördüléseit. Elveszek, s én
így férfi nem vagyok. *(Elereszti.)* Még sem hiszek. –
Ottó s Melinda egyaránt örültek! –

MELINDA: *(térdeit csókolja.)*
Bánk, Bánk! Taposs meg legalább engemet!
Bár bűntelen vagyok. Oh, ne mondd el ezt
testvéreimnek: nem a feleség,
az anya kéri tőled, fiad anyja.

BÁNK: *(belök egy oldalajtót.)*
Te átkozott kis alvó, mosolyogsz?

MELINDA: *(sikoltva felugrik.)*
Ember, tudod te, mit mondtál fiadnak?
Apai átkot az anyja miatt!

BÁNK: Mint vándor a hófúvásokban, úgy
ingadoz lelkem határtalan
kétség között, s eszem egy nagy óceánban
lebeg, veszejtve minden csillagot.

MELINDA: Atyaátok egy anyáért! – Kábaság! –
Ha a szegény hold férjhez adja szép
leányait, mondjátok, hogy királyi
lakadalma van két nyíl-lövésnyire.

BÁNK: Boldogtalan!

MELINDA: Jó név. Azzal bocsátott
el ő, a királyné, hogy négy napig nem
járulhatok elé, de este máris
hívat, hogy öccsével nyájas búcsú-
poharat ürítsünk. Pokolbeli
tűz ége csontjaimban, s a királyné
aludni ment – álmos volt. Ébredezz!
Add vissza gyermekem, te nagy királyné. *(Elsiet.)*

BÁNK: Menj, menj, hová a történet viszen! – –

MELINDA: Úgy, úgy! aludni ment – álmos vala.
Királyi megtorlás egy hitvesen!
Úgy állni bosszút, hogy nem ő a vétkes!
Helyes, helyes, meráni asszonyom! – Nap!
küldd oktalan Phaétonod, hogy a
világot öszve meg-meg öszverontván,
pörköljön engem is pokolra le! –
De, Istenemre, lehetetlen mégis ez –
nem! nem lehet! Tanácsot álmod e
szív, s a kimérhetetlen irgalom
által susogja azt a jóreménység
lelkembe: nem lehet. – Setét remény!
(Karját kinyújtja az ablakon ölelve.)
Ne rontsa ezt el a világod, ó Auróra!
Hiszen Melinda úgyse tudja, mit
beszéle – – – ég, és föld! de hát ki az
oka, hogy szegény nem tudja, mit beszél?!
És a királyné álmos volt! – Nem-é? *(Megriad.)* Hah!
Mely gondolat lesz agyvelőmben első

zsengéjekor már – elhatározás? – –
Épülj fel! izmosodj meg: gondolat!
Veled épül ismét csak föl örök lenyugtom
felett megéledő becsületem.

TIBORC: *(bejön.)* Bánk bán, nagyúr, jó reggelt!

BÁNK: *(magában)* Útonálló!

TIBORC: Igazán? Ezt lehet látni már képemen?

BÁNK: Minek is becsület emberek között!

TIBORC: Való igaz; megőszült a fejem.

BÁNK: Miért?

TIBORC: Időm eljárt, jaj s panasz közt.

BÁNK: Azért teremtettem –

TIBORC: Köszönöm. Ma már
nem háborogsz úgy, mint az éjtszaka.

BÁNK: Panasz, panasz, de dologra – mikor?

TIBORC: Oh, Istenem! Tekéntenél csak egyszer
házamba – élve látnád a panaszt
előtted. Mért valék becsületes!
Jó szolgád voltam: felszabadítottál,
holott gazember lévén, mostan is
tied lehetnék –

BÁNK: Mely boldogtalan
az, akinek bármely bilincsei
boldogtalan módon oldóznak el!

TIBORC: Oh, mint örültem, hogy szabad levék!

BÁNK: Mikép örültem én bilincseimnek!

TIBORC: Hiszen való, hogy jó is az; de már
mióta a merániak –

BÁNK: Ha! – oh!

TIBORC: Sok pénzre van szükségek: és mivel
mi annyit adni nem tudunk, tehát
sovány nyakunkra izmaelitákat
ültettek – ez már égbe kiált.

BÁNK: Piha!

TIBORC: Míg tűrhetém, tűrtem becsületessen:
most már gazember is lennék; de késő –!
Ősz fő, kiszáradt kar: hová megyek?

BÁNK: Haramia – nincs itt más kigázolás.

TIBORC: Ma éjtszakán először kezdtem el
próbálni azt a mesterséget; oh
hiszen beteg feleségem és öt éhes
porontyaimnál szívem majd kiugrott.
De látja Isten, hogy nem értem azt.
Lenn a királyi ház előtt soká
ólálkodék. Vígan valának abban,
és sokszor azt vettem csak észre, hogy
nyelvem kiöltém, mintha azt akarnám
felnyalni, amit ott fenn ellocsoltak.
Akkor lopózkodtál be a kapun –
hallám az őrzővel beszédedet –
én is tehát utánad mentem, és
mivelhogy azt meg tudtam mondani:
ki ment be oly titokba, mindenik

azt hitte, hogy Bánk bánhoz tartozok.

BÁNK: Pih! minden e szerént tehát hamis
s megcsal, – keresse bár az ember a
tisztaságot legközelebb magához,
van, amiben mocskos a tiszta is.

TIBORC: Mért bélyegez meg a szükség vele!

BÁNK: De hogyha jól meggondolom: maga
a tiszta hívség, oh – de, ej, mi meg-
gondolni is való van itten? a
hívség? kísértet, melyről minden ember
fecseg; de még nem látta senki is.

TIBORC: No, édes Istenem! Ismét azt hiszem, hogy
velem beszél –

BÁNK: Beszélj, beszélj? igen
jól hallom én panaszod; de a magam
panasza is beszél –

TIBORC: Uram, teremtőm,
még a nagyúrnak is van? – No hát
nem vétek a szegény Tiborcnak, egy
titkos szövetségben hitét letenni.

BÁNK: Ha! – ezt hogy elfelejthetém – Petúr!

TIBORC: Van más kigázolás? – vitézkedést
ugyan ne várjanak tőlem; de hisz'
a háborúban szabad fosztani.
E gondolat legjobbnak látszott.

BÁNK: *(búsan néz ki az ablakon.)*
Magyar hazám! –

TIBORC: A jó merániak
azt háború nélkül is megteszik; mert
hisz' eleget fizetnek a zsidók; a-
kiket tulajdonképpen tán nem is
lehetne embernyúzónak nevezni, –
nyúzásra bőr kívántatik, holott
azt a merániak magok lehúzták
már csontjainkról; így tehát ezek
a húsba kénytelenek bemetszeni –
Igaz, hogy a metéltetett sikolt; de
hisz' arra nem szükség hallgatni, csak
haszon lehessen. S a nagyasszony –?
(Keserű megvetéssel lódítja el a kezét.)

BÁNK: *(fejét az ablakfához nyomván.)* Oh!

TIBORC: Ő cifra és márványos házakat
építtet; és mi – csaknem megfagyunk
kunyhónk sövényfalai közt –

BÁNK: Átkozott!

TIBORC: Ő csorda számra tartja gyülevész
szolgáit, éppenséggel mintha minden
hajszála egy őrzőt kívánna; sok
meránit, olykor azt hinné az ember,
hogy tán akasztani viszik, úgy körül
van véve a léhűtőktől; s mi egy
rossz csőszt alig tudunk heten fogadni.
Ő táncmulatságokat ád szüntelen,

úgy, mintha mindég vagy lakadalma, vagy
keresztelője volna; és nekünk
szívünk dobog, ha egy csaplárlegény az
utcán előnkbe bukkanik, mivelhogy
a tartozás mindjárt eszünkbe jut.
A jó merániak legszebb lovon
ficánkolódnak, – tegnap egy kesely,
ma szürke, holnap egy fakó: – nekünk
feleség- és porontyainkat kell befogni,
ha veszni éhen nem kívánkozunk.
Ők játszanak, zabálnak szüntelen,
úgy, mintha mindenik tagocska bennek
egy-egy gyomorral volna áldva: nékünk
kéményeinkről elpusztulnak a
gólyák, mivel magunk emésztjük el
a hulladékot is. Szép földeinkből
vadászni berkeket csinálnak, a-
hová nekünk belépni sem szabad;
s ha egy beteg feieség, vagy egy szegény
himlős gyerek megkívánván, lesújtunk
egy rossz galambfiat, tüstént kikötnek;
és aki száz meg százezert rabol,
bírája lészen annak, akit a
szükség garast rabolni kényszerített.

BÁNK: Hogy úgy van! –

TIBORC: Ők monostort, templomot
építenek, hol úgy sípolnak, úgy
megzengenek, hogy a zarándokok
táncolni kénytelenek a sáros utcán;
nekünk pedig nincs egy jó köntösünk,
melyben magát az ember egy becses
védszent előtt mutathatná meg a
templomban.

BÁNK: Oh, buzogj vér! csak buzogj!

TIBORC: Hahogy panaszkodni akarunk, előbb
meg kell tanulnunk írni; mert az ily
szegény paraszt az úr elébe nem
mehet be többé – úgy rendelte Béla
király, s merániak hasznát veszik –
hisz' öszvekarmolázná a szegénynek
patkója a szép sima padlatot!
S ha tán utolsó fillérünkre egy
törvénytudó felírja a panaszt:
ki írja fel keserves könnyeinket,
hogy jó királyunk megláthassa azt? – –

BÁNK: Te Isten!

TIBORC: El kellene pirulniok,
midőn ezüst-arannyal varrt övek
verődnek a lábszáraikra, mert
véres verejtékünk gyümölcse az.
Lelkemre mondom, egy halotti fátyolt
kötnének inkább a hasokra, – leg-
alább csak úgy külsőkép is mutatnák

a gyászt azon szegény nyomorultakért,
kiket kiállhatatlan sajtolásaikkal
a sírba döntenek. –

BÁNK: *(magában)* Tűrj békességgel –

TIBORC: Tűrj békességgel, ezt papolta az
apáturunk is sokszor: boldogok
a békességesek, mert Isten fiainak
hívatnak, – úgy de tömve volt magának
a gyomra. Istenem! mi haszna? ha
szorongat a szegénység, a pokolt
sem féljük – a mennyország sem jön oly
szép színben a szemünk elébe.

BÁNK: Ha lerontjuk a rend korlátait,
a pártütés az ellenséggel együtt
a jó barátot is lezúzza és
ha célra értünk, közös lesz a sírás:
szánom keserveiteket, emberek!

TIBORC: *(nevetve)* Te szánsz, nagyúr? oh a magyar se gondol
már oly sokat velünk, ha a zsebe
tele van – hisz' a természet a szegényt
maga arra szánta, hogy szülessen, éljen,
dolgozzon, éhezzen, sanyarogjon és –
meghaljon. Úgy van, úgy! esmérni kell
az élhetetlenek sorsát, minek-
előtte meg tudhassuk szánni is.

BÁNK: *(haraggal teként reá, de szeme Tiborc homlokán lévő sebhelyen akad fel.)*

TIBORC: *(észreveszi, s kevés hajával igyekszik eltakarni)*
Huszonhat esztendő előtt vala ez –
még gyenge ifjonc voltál – Jáderánál
egy rossz velencei akart tégedet s
atyádat – Ej, hisz' az régen vala!

BÁNK: *(Tiborc homlokát megölelvén, melléhez szorítja, majd egy erszényt nyom a markába.)*
Engem s atyámat – menj, menj, menj Tiborc.

TIBORC: Szép pénz; de adhatsz-é hát mindenik
szűkölködőnek? visszaadja-é
ez a halottakért hullt könnyeket?
Ha mást nem adhatsz, úgy annál, kinek
adsz, még szegényebb vagy. Vigyázz, hogy egy
zsivány tömött erszényiddel együtt
ne lopja el nagylelkűségedet.

BÁNK: *(méltósággal)* Tiborc! Tiborc! kivel beszélsz?

TIBORC: *(térdre rogyik.)* Uram-
isten! hisz' azt akarom, hogy vesszek el.
Én nem vagyok gonosztevő, – azért nem
bátorkodom magamat elölni, mert az
Isten haragjától félek.

BÁNK: Tiborc!
Menj, menj; keresd fel asszonyomat, s ha meg-
találtad, úgy jöjj s várakozz reám.
Haza megytek – ott megmondhatod, hogy él
még Bánk és tudni fogja, mit tegyen,

kérjen tőle bármily emberfelettit
a becsület maga iránt s királya
iránt.

TIBORC: Igen, – kedves szomszédok! él
még Bánk, atyánk, – fogom kiáltani. *(Sírva elmegy.)*
(Dörömbölés, az ajtón. Bánk ajtót nyit.)

IZIDÓRA: *(dölyfösen kilép.)* Kiállhatatlan!... Elfelejtkeztél
rólam, gyalázóm? Már-már karjaimmal
törtem volna föl zárod, hogy megmutassam:
Bendeleiben Egenolf vére foly
ereimben! és – nagyúr, ki adta azt a
hatalmat, engemet hogy itt bezárj?

BÁNK: *(megvetően)* Ha engemet Prometheusom csak egy
hangyának, és az égi tüzet talán
még abban is sajnálva, egy hideg
szerszámnak alkotott volna meg, úgy
szolgálatodra tán lehetne hangom –

IZIDÓRA: Nagyúr! nevem: királynénak barátja!
Cselédként beszélsz velem?

BÁNK: Ki innen!

IZIDÓRA: Megengedek, mert meg vagy háborodva. *(El akar.)*

BÁNK: *(gúnyos alázattal)* Egy szót csak irgalmas lélek; hiszem
az éjjel Ottóval még a mulatság
után soká beszéle a királyné –?
Kerítő! Vontad hát te is a hálót!
De megfizetsz, te elsőnek!

IZIDÓRA: Eressz!
Ne engem vádolj.

BÁNK: Hanem kit?

IZIDÓRA: Nem őt sem,

BÁNK: Melindát. Hanem őt csak, ki hevítőt
kevert Melinda italába. Én
bűnös nem vagyok, súlyát még se bírom. *(Elsiet.)*

BÁNK: Szegény Melinda! Tehát a – királyné?!
Szépen kidolgozott csalárdkodás –
így megcsalatva egy pokolbeli
kísértet által, akitől levésekor
már úgy megundorodott az alkotó,
hogy félbehagyni dolgát kénytelen volt. –
Szedd rendbe, lélek, magadat, és szakaszd
szét mind azon tündéri láncokat,
melyekkel a királyi székhez és
a hitvesedhez, gyermekidhez oly
igen keményen meg valál kötözve!
Úgy állj meg itt, pusztán, mint akkor, a-
midőn az alkotó szavára a
reszketve engedő chaos magából
kibocsájta. – Két fátyolt szakasztok el,
hazámról és becsületemről. A
bocsánatot hörgés közt is mosolygom,
ha ölettetésem ezekért lészen! – Egy
Mennykőcsapás ugyan letépheti
rólam halandóságom köntösét; de
jó híremet ki nem törölheti. *(Elmegy.)*

BIBERACH: *(bejön, hallotta Bánk utolsó szavait. Utána néz, azután járdogál.)*
Én nem hiszem, hogy ez a gyáva herceg
boldogult, de – gyanú kínozza Bánkot.
Egy sincsen a sok emberi indulat
közt, melynek oly kevésbe kerüljön a
képzelt lehetség általöltözése
az igazra, mint a szerelemféltésnek.
(Maga eleibe nézvén.) Biz úgy.

OTTÓ: *(lihegve fut be.)* Jó, hogy talállak – oh, de mért hogy itten
talállak, itten, Biberach?

BIBERACH: Igen.
Oly sárga a herceg, hogy jött ide?

OTTÓ: Tudom-é, hogy? – és te Biberach is itt?

BIBERACH: Igen. Te reszketsz, jó uram! mi baj?

OTTÓ: Segíts, segíts!

BIBERACH: Hogyhogy?

OTTÓ: Néném kerestet.

BIBERACH: Az semmi. Mondta: reggel utazol
Nyilván búcsúzni hív.

OTTÓ: De hátha
mégis más miatt hívat.

BIBERACH: Nos, akkor
utazz el. –

OTTÓ: Ő kerestet; érted ezt?

BIBERACH: Értem.

OTTÓ: Melinda ott van. Bánk is itthon.

BIBERACH: Láttam.

OTTÓ: Melinda – reszketek.

BIBERACH: Okod
lehet –

OTTÓ: Nem Bánk bántól – nem az egész
országtól; én csak rettentő királyi
nénémtől irtózok; mert hogy gyanút
ne tenne, Myska bán által kerestet.
Elmenjek-é? hová menjek?

BIBERACH: Csak amely
hely legközelb van hozzá: ott nem is
keresnek. – Édes hercegem, de hát
mért félsz? talán vétettél ellene?

OTTÓ: Te kérded azt, tanácsadó? te?

BIBERACH: És
volt annyi lelked azt követni, herceg?

OTTÓ: Csúfolsz, csavargó?

BIBERACH: *(riadtan)* Megesett a dolog?

OTTÓ: *(elfogódva szegezi a földre szemeit)*

BIBERACH: Hallgatsz? – no – élj szerencsésen.

OTTÓ: Hová?

BIBERACH: Elég nagy a világ.

OTTÓ: Engemet akarsz
elhagyni? – rémítőn fogok fizetni
gazemberes tanácsodért.

BIBERACH: No még
e volna szép! – Én szabad ember vagyok.

OTTÓ: Reszkess!

BIBERACH: Te tőled én? Gondolod, hogy a
felháborított tengert meg fogod
állítani, hogyha egyszer egy habocskát *(magát érti)*
vessződdel el tudsz széjjel ütni? ... mit? –
No, nézd ezen kevés hajat.
(Maga hajából igen keveset morzsol ujjai közé.)
Nem is
méltó azon kis fáradságra, mellyel
ki lehet rántani – ha most ennyivel meg
tudnám szerencséd váltani, hidd el, azt
nem tartanám méltónak e csekély erőre.
(A legnagyobb hidegséggel.)
Még gyermekekhez nem bocsájtkozék le,
miolta csak megszűntem hinni azt,
hogy a tanítómnak vesszőitől
reszketne minden ember. Jobban esmérsz,
jó hercegem, mintsem hogy azt reméld,
hogy Biberachot egy mesés manó is
el fogja tán mindjárt rémíteni.
Első bejöttem a világra megölt
már egy anyát, s bús tékozló atyám
gyűlölni kezdett, – én is rajta kezdtem
gyűlölni minden embert. Néha jól
megöklözém. Egyszer végre feladott.
Bűnöm bocsánatjáért, ölni, a
Szentföldre kellett volna mennem; és
az atyám megitta volna addig otthon
minden vagyonkámat. Nem mentem. Akkor
bedugtak egy klastromba; hogy pedig
még életemben szentté lenni kedvem
nem volt, kiszöktem a falak közül.
Minden vagyon nélkül. Köszönhetem,
hogy ott tanultam; s így az emberi
vakságból éltem; – elég az ostoba! –
Ritter, paraszt, szegény, úr, hercegek
lettek barátjaimmá, és csak egyszer
forrt szinte torkomra. Tudod, Fülöp
esetében, miattad. Nem kívánom,
hogy többet úgy legyen. *(Menni akar.)*

OTTÓ: *(eláll szeme, szája.)* De oly hideg
vérrel?

BIBERACH: Miért nem? Ha beüthettem hideg
vérrel Lucim nyakába kardomat,
hogy árulásra kész ajkát bezárjam,
téged vajon miért ne tudjalak
hűs vérrel itt hagyni? – Ha férfiként
úgy áll előttem valaki, ahogy
az, aki most az imént kiment,
biz' meg tudok ijedni magam is,
de – most nem.

OTTÓ: A nyugalmamat tekintsd,
és adj tanácsot e zavarba, kérlek.

BIBERACH: Hahogy te is szavadnak embere
lettél s beteljesítetted volna szép
ígéretid – legengedelmesebb
lett volna Biberach. A sok jutalmat
özönnel ígérted, mely egykor a
vénségemen segítsen: és – nem úgy lett.
Tudván, hogy a hasonló emberek
kények szerént várják meg a tanácsot,
kétféleképpen adtam mégis azt,
és rajtad állt abban választani.
Most hát sziszegj azon gödörben, a-
melyet magad vésztél magadnak. Azt
csak meg fogod nekem bocsátani,
hogy érted én is abba esni nem
kívánkozok?

OTTÓ: S valóban oly gödörben
lennék? Tanácsolj, Biberach! Ha azt
akarod, hogy mindent bevalljak, – ím
megesmerem, hogy vigyázatlan, az
voltam; de nem, sőt oktalan.

BIBERACH: Mi, mi?
még oktalan? – Ti földi istenek,
soha oktalan nem tesztek semmit is;
az égi isten adja nektek az
ő csalhatatlan bölcsesség-malasztját;
kérdezd, s megesküszik reá akár-
mely embered. – Te mindenféle földi
s mennybéli bölcsességek öszvesége!
így hát hogyan lehetsz te oktalan?

OTTÓ: Ember! csak egy szót még, vagy egy nyomot
tovább, s fejed lábadnál fog heverni.
Bolondokat lelhetsz; de engem a
szerencse itt uraddá tett –

BIBERACH: *(kissé megriadva)* S miért
tartóztatod tehát intésedet, hogy
végére járjon életemnek? Úgy,
úgy, ölni tudtok, jó urak: bezzeg
ha életet tudnátok adni, akkor
érdemelnétek meg az uralkodást.
Becsültelek még eddig egy kevésre,
de most idétlen rémítésedért
megvetlek. Utálnám magam, ha abban
a hiedelemben hagyhatnálak el,
hogy testi-lelki híved voltam: engem
csak a haszon kötött hozzád –

OTTÓ: Vitéz!

BIBERACH: Ne félj, uram; hiszen nem esz meg a
nagyúr, – való, hogy éktelen dühös
lett, amidőn a dolgot felfedeztem –

OTTÓ: *(kardot ránt.)*
Még ezt is? Ördög! –

BIBERACH: *(mosolyogva kardmarkolatjára teszi kezét.)*

OTTÓ: *(gyengülve ereszti le kardját, Biberach megy. Ottó segítségért akar kiáltani.)* Hej!

BIBERACH: Ne szólj – uram!
(Hidegen visszatér.) Én elmegyek. Te megfogathatol.
De jól tudod, hogy én egyedül tudom:
ki volt Fülöp királynak gyilkolója! – – *(megy.)*
OTTÓ: *(elhanyatlik.)*
Várj, Biberach – ne menj! Várj, várj!
BIBERACH: *(elballagva)* Soha!
OTTÓ: *(rimánkodva siet a hátra se néző után.)*
Várj, várj! – *(Midőn utolérte, ledöfi.)*
Pokolba veled alávaló! –
Ahol Fülöp nem fog reám kiáltani. *(Elsiet.)*
BIBERACH: *(Visszafordulván, kardot rántott Ottóra; de elgyengülve botlik azon keresztül a földre.)*
Pih! ez gyalázat. – Átkozott! Halálos
ágyad felett is árnyékom nevesse
kétségbeesésed. – Gyilkos! Segítség! –
MYSKA BÁN: *(jön többekkel.)*
Hát itt vagy, herceg? Kéret a királyné.
Hol van? Szavát hallottam. – Hej! Mi ez?
BIBERACH: Ottó döfött le – hátulról – segíts, oh, –
gyógyíts – azért nagy dolgokat fogok,
bán, felfedezni, olyat, mi a királynét
s hazádat illeti.
MYSKA BÁN: Hazámat is?
Hozzátok hát őt szaporán utánam!
(Felemelik Biberachot, ki a kezek közé hanyatlik.)

NEGYEDIK SZAKASZ

A királyné szobája

GERTRUDIS: *(kezében könyv, olvasva.)*
Van más irat is?
UDVORNIK: Csak még egy levél.
GERTRUDIS: Sürgős az is? Kitől?
UDVORNIK: Illíriából
a királyi helytartó, Pontio di Cruce.
GERTRUDIS: Az mindig akadékoskodik. Olvasd.
UDVORNIK: *(olvassa.)* Glogonca 1213. kilencedik hava
20-án, mint Szent Lestár napján.
Áldás s szerencse néked, nagy királyné!
Országod alsó részei nemsokára
inkább mutatnak egy kovácsműhelyt,
hol vízre lesz csak szükség a tüzet
öntözni, melyben most a kardokat
edzik. Nagyasszonyom! vegyen Kegyelmed
kormányzásban más szabásokat –
itt pártütéstől félhetünk. – Igaz
ember tanácsol –
Pontio di Cruce,
a templomvitézek nagymestere.
GERTRUDIS: Csak szúnyogok – csak szőtt hálót nekik. – –

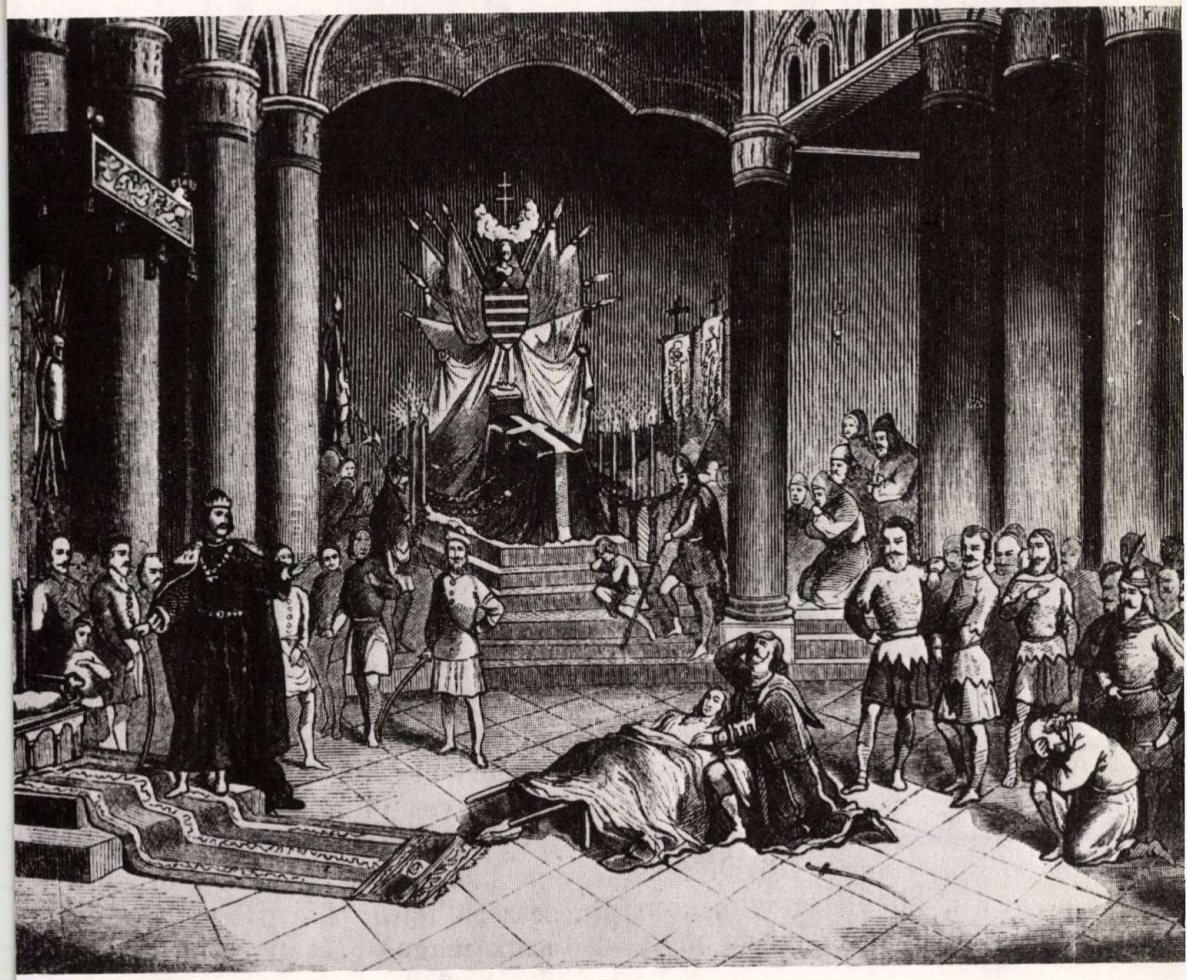

64

Bánk-bán

Magyar Ország Nádor Ispány

Eredeti Magyar Dráma

5. Felvonásban

szerzette

Katona József

Országos Ügyész

815.

Nemzeti Szinház.

érlet Pest, szombaton, april 1jén 1848. 1ső szám.

Huszonötödször:

Bánk bán.

Eredeti történeti drama 5 felvonásban. Irta Katona József.

Rendező: *Lendvay.*

Személyek:

I. Endre, magyarok királya — —	Bartha.
Gertrud, királyné — — — —	Laborfalvi R.
Béla, } kis gyermekei — — —	* * *
Endre, } kis gyermekei — — —	* * *
Mária, } kis gyermekei — — —	* * *
Otto, Berchtold meraniai herczeg fia, Gertrud testvéröcsese — —	Szigeti.
Bánk bán, Magyarország nagyura — —	Lendvay.
Melinda, felesége — — — —	Komlossy Ida.
Soma, fiacskájok az udvarnál — —	* * *
Mikhál bán, } Melinda bátyjai — —	Udvarhelyi.
Simon bán, } Melinda bátyjai — —	Szilágyi.
Zászlós — — — — — —	Gózon.
Petur bán, bihari főispán — — —	Egressy G.
Miksa bán, a királyfiak nevelője — —	Szigligeti.
Sólom mester, fia — — — —	Kórosy.
Bendeleiben Izidóra, turingiai leány —	Szilágyi Lila.
Egy udvaroncz — — — —	Egressy B.
Biberach, kalandor lovag — — —	Fáncsy.
Tiborcz, paraszt — — — —	Szentpétery.

Udvari asszonyok. Lovagok. Békétlenek. Katonák. Jobbágyok. Történik: 1231.

Helyárak pengő pénzben:

...inti s első em. páholy 5 for. Második em. páholy 4 for. Földszinti támlás karszék 1 for. 20 kr. Földszinti zártszék 50 kr. Második em. zártszék 30 kr. Földszinti bemenet 30 kr. Második em. bemenet 20 kr. Karzat 8 kr.

Kezdete 7 órakor. vége 10edfél után.

Schodelné. Füredy rekedtek. Lendvayné gyöngélkedik. Reina beteg.

BÉRLET-HIRDETMÉNY

1848dik april 1től bérlet nyittatott egy évre, félévre és évnegyedre következő árban pengőben:

	Egész évre fr.	Felévre fr.	Évnegyedre fr.
Földszinti s első emeleti páholy	600	360	Évnegyedre bérlemenem lehet
Második em. páholy — — —	400	240	
Támlás karszék földszint — — —	160	96	60
Földszinti zártszék — — —	80	48	30
Földszinti bemenet — — —	40	24	15

Más helyekre bérlet nem nyittatik.

...érlő t. cz. urasagok páholyaikat a bérletszüneses előadásokra nézve is, egy napra egy esti előadást értve megválthatják következő árban p.p. földszinti s első emeleti páholyt egy ... 200 frtal, felévre 120 frtal; második em. páholyt egy évre 160 frtal, felévre 100 frtal.

... páholy-bérlő urasagok, kik páholyaikat egész évre megtartani kötelezik magokat, az egész évre járó oszveget felevenként (de előre) fizethetik; minden egyeb bérles és a bérletszünes... ...adások megváltása csupán rögtöni előfizetés mellett fogadtatván el.

...lehet Kolosy Gergely pénztárnoknál, Siputeza 367 szám alatt és a reggeli hivatalos órákban, a nemzeti szinházi tizetőhivatalban.

Nyomatja Trattner-Károlyi. Kiadta: Szigligeti, titkár.

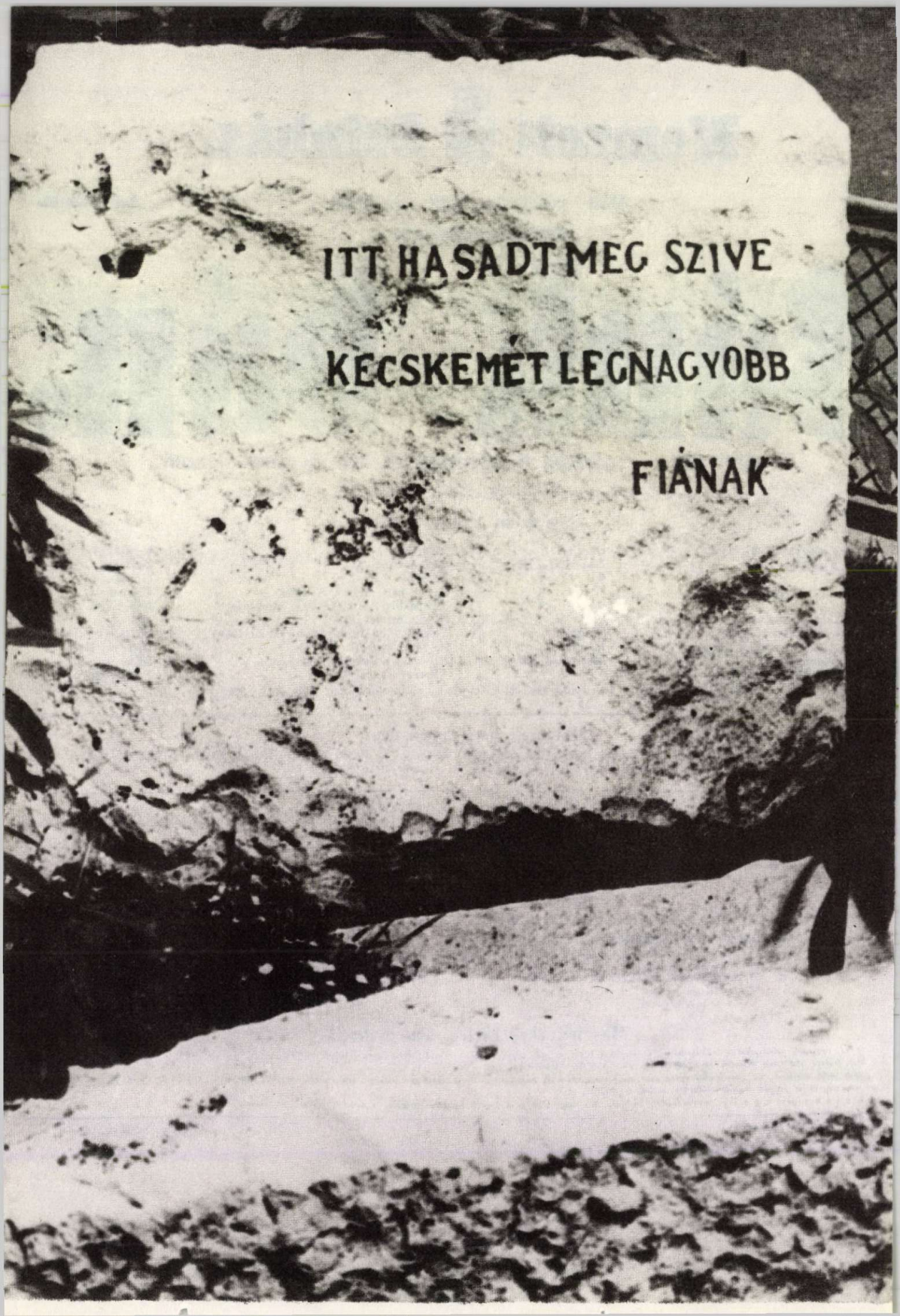
ITT HASADT MEG SZIVE
KECSKEMÉT LEGNAGYOBB
FIÁNAK

Elég!
(Az udvornik beteszi a könyvet, és néz a királynéra.)
De hol van Ottó már? Miért nem
jő búcsúzni. Üldözik. Végül is
elüldözik, mert az öcsém. Nem is oly
rossz fiú. Már elmehetsz.

UDVORNIK: *(meghajtván magát, elmegy.)*

GERTRUDIS: *(leteszi a könyvet, az ablakhoz menvén, kinéz.)*
Napest! –
(Az asztalhoz megy, felvévén a könyvet, végigpergeti ujjain, s ismét leveti.)
Hogy nem lehet Solon s Lykurgus – asszony!
Immár ki háborgat megént?

IZIDÓRA: *(jövén, távul meghajtja magát.)*
Kegyelmes
Nagyasszonyom –

GERTRUDIS: Leány! szerencse, hogy
te vagy, – megént büntetnem kellene.
(Kezét nyújtja.)

IZIDÓRA: *(megcsókolja.)*
Köszönöm. Igaz, hogy rendelésedet
tudtam, mivel be nem bocsájtatik
udvarhölgy, a legkedvesebb sem. De kegyet
jövök kikérni. –

GERTRUDIS: Szólj.

IZIDÓRA: Bocsáss hazámba.

GERTRUDIS: Izidóra!

IZIDÓRA: Én ez országodba úgy
jöttem be egykor, mint egy asszonyi
szép érdemünkkel büszke lány; de az
ma meggyaláztatott; azért tehát
a büszkeségem megmaradt darabját
engedd hazámba visszavinni még!

GERTRUDIS: Ha hazudsz, leány –

IZIDÓRA: *(letérdepel.)* Nem, Istenemre, nem!
Nem!

GERTRUDIS: Szólj!

IZIDÓRA: Szerettem Ottót –

GERTRUDIS: Mit beszélsz? –
a herceget?

IZIDÓRA: Nem. Ottót, a vitézt; de a
vitéz bemocskolá magát, s azért
a büszke német lány a bíborost
is megveté.

GERTRUDIS: Leány, az én öcsémet?

IZIDÓRA: Azt.

GERTRUDIS: Állj fel!

IZIDÓRA: *(megteszi)* Oly igen szerethetém
még akkor is, hogy megcsalt engemet;
de már ma félénk gyilkossá leve.

GERTRUDIS: Az én öcsém félénk gyilkos leve?!

IZIDÓRA: Szemérmemet meggyőzve, mindenütt
nyomába voltam estve ólta. – Hogy

téged, nagyasszonyom, Melinda mellett
az álom elfogván, feküdni mentél –
előmbe jött lihegve Biberach;
s midőn lefektedet megtudta, kért,
hogy menjek el Melindához, mivel
kábító italt adott néked Ottó.

GERTRUDIS: Hah!

IZIDÓRA: Én futottam; nem hozzád, mivel
ez altató volt csak – futottam Ottó
herceghez és Melindához hamar. –
Mert neki pedig hevítőt adott.
Rendetlenül láttam kifutni onnét
a herceget. Szemmel tartván, alig
értem Melinda ajtajához, amidőn
egy durva lábdobogás riaszta fel.

GERTRUDIS: No –

IZIDÓRA: Vállamat ragadta egy erős
kéz, – belökött Melinda ajtaján,
s előttem állott Bánk bán.

GERTRUDIS: *(megmerevedik, végre halkkal mondja.)*
A nagyúr?!

IZIDÓRA: Melinda felsikoltva elhanyatlott –
én fagyva álltam, mint egy utazó
az égnek első dördülésekor.
Őrjöngésében – Bánk engem bezárt egy
oldalszobába, – szabadulásomért
ott várakoztam hasztalan. Segítség
után akartam az ablakon kiáltani
már; s ím kacajt hallottam fel. Szemem
világa elveszett. – Hajnalban egy
idegen szobában – rajtam a kacaj! –
Zörgésemre midőn ajtót nyitott Bánk,
kivallottam, megóvni jó hírem, hogy
Ottó Melinda poharába elme-
bontó bájitalt lopott. Oh, királyné!...

GERTRUDIS: Bánk itthon –

IZIDÓRA: Oh királyné! ily gyalázat!
Eressz hazámba: hiszen ez itt marad.

GERTRUDIS: Ottó! –

IZIDÓRA: Kevés időre alattomosan
megölte ritter Biberachot –

GERTRUDIS: Ezt is?
Ottó!

IZIDÓRA: Szerencsétlenségembe kezdem
esmérni udvarod – milyen mohón
kap a gyalázaton, hogy gúnyoljon!

GERTRUDIS: Ottó! Meránia!

IZIDÓRA: Midőn elvivé
leányod' a követség – engemet
itten hagyattál –

GERTRUDIS: Berchtold nemzete!

IZIDÓRA: Jó Bertha, légy leányom anyja, mint

én anyja lészek a tiednek! – azt
mondád te akkor jó anyámnak. Oh
kegyes nagyasszonyom! hazámba vágy
a szívem, és az ott vagyon, hol a
holtteste nyugszik annak, akinek
az életem s lelkem felébredését
köszönöm.

GERTRUDIS: Dicső nagy terveim!

IZIDÓRA: Nagyasszony!
hidd el, királyi udvarodra nem
vagyok én teremtve. Itt nekem hideg,
lármás, világos minden, oly nagyon –

GERTRUDIS: Izidóra!

IZIDÓRA: A magányosságnak édes
ölében voltam én nevelve, ott
tanultam esmerni egy jobb világot, Ottó!

GERTRUDIS: Átok reád, fiú, ki örök mocsok
közé keverted a hazádat!

IZIDÓRA: Ott
fogok talán én megnyugodni; vagy
könnyezni, elfelejteni.

GERTRUDIS: Izidóra!
Jöjj máskor el. –

IZIDÓRA: Reményelhetek?

GERTRUDIS: *(kezét nyújtva, anélkül hogy elfordítaná*
egy helyről szemeit.)

IZIDÓRA: Királyné!

GERTRUDIS: *(széjjelnéz, s valamin nagyon láttatik*
gondolkodni.)
Ez a halál –

IZIDÓRA: *(mohón megcsókolja a kezét.)*
Minden keserveinket
elűzi, és a sírban a sebek
is mind begyógyulnak, – Mosolyogj remény! *(el)*

GERTRUDIS: Szegény lány! És ő is miattad, Ottó!
Magamon erőt véve hívtalak meg
búcsú pohárra és veled Melindát,
hogy helyre üsd azt a lovagi botlást –
hogy elkövesd a leggyalázatosb
lovagi bűnt ellene s ellenem!

UDVORNIK: *(jön.)* Nagyasszonyom –

GERTRUDIS: *(egy futó pillantással)* Jöjjön Melinda.

UDVORNIK: De –

GERTRUDIS: *(elmerülve)*
Fölkél a sors és az akar nekem
utat rendelni – hátrálásra?! Nem.
A meráni vér mondatja velem:
Uralkodás! Parancsolás! – minő
más már csak ennek még a hangja is,
mint engedelmeskedni; hát minő lesz
valóságban? Ez hozott Magyar-
országba! és ez visz innen tovább
Lengyelországba és Podóliába!

aztán Velence, a kevély Velence –
Európa harmadába! *(Szédülni láttatik)* Gyenge
lélek, szédülsz? – pirulj! ha egyszer annyira
segítne Endre fegyvere, semmivel
se lenne szédítőbb, mint mostan ez.
(Elevenebben.)
Törvényt kiszabni, és úgy lenni e felett,
miképpen a nap sok világokon! Csak ez
is elfelejtheti velünk rövid
életünknek álmatlan sok éjtszakáit. –
(az udvarnokhoz)
Hah! mégis itt?

UDVORNIK: Mikhál bán jönne be
erővel is –

GERTRUDIS: Melinda.

UDVORNIK: Jól vagyon. *(El.)*

GERTRUDIS: Saját eszünket s akaratunkat a
legostobább köntösben is annyira
szentté teremteni, hogy azt egy egész
ország imádja; önmagunk előtt, hogy
az lehessünk, ami lenni szeretnénk;
hogy másnak parancsolva az lehessünk,
amivé rendeltettünk – átkozott! mitől
foszthatsz meg, Ottó, még tán engemet!

MELINDA: *(hirtelen bejön, megáll, merően néz.)*
Ez a magyar királyné?

GERTRUDIS: Kérdezed?

MELINDA: Úgy, úgy, ez a kevély királyi asszony!

GERTRUDIS: Eszelős!

MELINDA: Hiszed, hogy reszketek?

GERTRUDIS: Mi kell?

MELINDA: Mi? kérdezed? Nem, nem! lehetetlen az!

GERTRUDIS: Micsoda?

MELINDA: Hogy álmos a – rabló!

GERTRUDIS: Esze-
veszett! megengedek. –

MELINDA: Késő az immár!
Add vissza egy anyának gyermekét –
add vissza testvérnek testvéreit –
add vissza férjét s tökéletesen
megrontatott beteg lelkemnek is.

GERTRUDIS: Szánlak.

MELINDA: Köszönném, hogyha elhihetném.
Nincs, aki szánjon – nincs, nincs, nincs! – Midőn
kifutottam a sárkány elébe, még
Bánkom se jött utánam – szegény!
Azt vélte tán, hogy nála nélkül is
elmenni tudnék lakodalomba. – Oh jaj!
(fejét kezei közé szorítja.)

GERTRUDIS: *(megijedve néz rá.)*
Hah! Istenem – Melinda!

MELINDA: Csak ne lennél

az, ami vagy: megátkoználak. Oh
ti a szegény Melinda jó nevével
ma egy egész famillíát töröltetek
az üdvözülhetők sorából el.
Átkozza férjem azt az esküvést,
mely engemet hitvesévé teve, –
átkozza a szerette gyermeket,
mert a bojóthi Melinda szülte azt –

GERTRUDIS: *(csenget.)*
Udvornik! A nagyúr! –

UDVORNIK: *(bámul)* Itthon?

GERTRUDIS: Siess.
(Udvornik el).

GERTRUDIS: *(szelíden)* El kell az udvarunk hagynod, Melinda.

MELINDA: El, el? helyes!

GERTRUDIS: De minden lárma nélkül.

MELINDA: Semmit se félj, hogy pompásan hagyom
el! – Gazdagon jövék abba; és
koldusi módra költözök ki abból –

GERTRUDIS: Szegény Melinda!

MELINDA: És – te tudsz így szólani?

GERTRUDIS: *(kezét nyújtja a csókolásra.)*

MELINDA: *(nem fogadja el.)*
El ezzel a szennyes kézzel!

GERTRUDIS: Melinda!

MELINDA: Nem csókolom – nem is csókolhatom
azon kezet, mely utat nyithatott
lelkem kirablására. Úgyde hát
ki állhat a pestisnek ellene,
hogy el ne terjedjen?

GERTRUDIS: Te oktalan!
Tudod, hol és kivel beszélsz?

MELINDA: Veled,
koronák bemocskolója! aki meg-
loptad királyi férjedet, – kitépted
kezéből a jobbágyi szíveket,
áruba tetted a törvényt, – nyomád a
nyomorultakat, – mártírrá tetted az
erkölcsöt és *(sírva fakad)* testvéri indulatból
egy szennytelen nyoszolyának eltörése
végett, királyházban bordélyt nyitottál.

GERTRUDIS: *(az oldalajtón kikiált.)*
Hah! asszonyok!

MIKHÁL: *(szava kívül)* Melinda!

MELINDA: *(térdre esik.)* Istenem! –
Ne hagyd bejönni őtet – csak ne most-
ne hagyd, királyné! *(Eleibe mászik.)* Mind csak kérdezé
odakinn, miért sírok, s fejér hajával
törölte könnyeit, hogy nem tudá
meg tőlem azt. Ha benned emberi
érzés vagyon, ne öld meg őtet ön-
gyalázatoddal! *(háborodva)* Mondd, hogy a menyegző
két nyíllövésnyi – az Bánk és Melinda.

GERTRUDIS: *(a béjövő asszonyokhoz – méltósággal, de mégis valamennyire szánakozva.)* Vigyétek e szegény tébultat el!

MELINDA: Mindenható, ments meg kerületétől
minden tapasztalatlan szíveket. *(Mennek.)*

MIKHÁL BÁN: *(betör – egynéhány udvornikok visszatartják.)*
Gyilkoljatok meg, hogyha sírva kell az
ajtó előtt itt az igazságnak el-
aludni, amíg bébocsájtatik.
Meg kell ezennel tudnom, hogy mi lelt.
Melinda.

MELINDA: Félre! félre! eresszetek!
(kiszalad. Az asszonyok követik.)

MIKHÁL: Hurcoljatok hát sírba engem is?!
(El akar menni.)

GERTRUDIS: Maradj! *(Int az udvornikoknak, akik eltávoznak.)*
Hova ragadott indulatod?

MIKHÁL: Mi lelte húgomat? miért szalad
előlem el, – mint atyját, úgy szeret,
és mégis elfut –

GERTRUDIS: Nem tudod, miért? *(Szünet.)*
Akkor miért kéredzkedtél be hozzám?

MIKHÁL: Ni, szinte elfelejtem – Istenem!
A húgom, s hozzá ez...

GERTRUDIS: Ez? mi?

MIKHÁL: Követség –
üzenetet bíztak rám, mint követre.

GERTRUDIS: Micsoda követség?

MIKHÁL: Oh, jaj, jaj! az eszem,
az éjtszakáim, felzavarva van
a környűlállások boldogtalan
örvényin. *(Hirtelen.)* Óráim kiszabva vannak!
Csak egy szavadba fog kerülni, és az
irtóztatón megindult sors golyóbisa
még jobb nyomon fog hengeredni el. –
Tekéntsd magadat – tekéntsd országodat –

GERTRUDIS: Országomat?

MIKHÁL: Hogy azt még kérdezed! – Kezem
reszketve tészem öszve.

GERTRUDIS: Talán
miattam? – én nem reszketek.

MIKHÁL: De én
országodért: te reszkess éltedért.

GERTRUDIS: Mit? éltemért? Tán nem vagyok királyné?

MIKHÁL: Légy hát azoknak anyja is, kik engem
hozzád bocsájtottak –

GERTRUDIS: Kik?

MIKHÁL: *(megütközik.)* Kik? – kik a
hazaszabadító névvel bélyegezték
meg magok.

GERTRUDIS: Fölháborító.

MIKHÁL: Úgy hittem ez-
előtt csak egy órával én is ezt; de

kik már azóta elérték volna a
célt, várakoznak kérésemre.

GERTRUDIS: Pártos!

MIKHÁL: Az nem vagyok; mert itt nem állanék.
Oh, töltsd be kéréseket, és egytől egyig
a lábaidnál láthatod.

GERTRUDIS: Mi kérést?

MIKHÁL: *(letérdepel.)* Nézd – így fogok beszélni. Nem vagyok
magyar, tehát nem is gondolhatod,
hogy részrehajlás vagy haszon beszél
belőlem: oh add vissza híveidnek
azt, amit elraboltál –

GERTRUDIS: Elraboltam!?

MIKHÁL: A nyúgodalmat, békességet és
az életen való gyönyörködést –
a volt vagyont, a testi-lelki meg-
elégedést, fazékok mellől a
fát, ételekből a húst és ágyokból a
szalmát –

GERTRUDIS: Hah!

MIKHÁL: Mert biz ezt raboltad el,
s od'adtad a saját házadbeli
udvornokidnak.

GERTRUDIS: *(felkapja az illíriai jelentést – erősen meg-
nézvén Mikhált – ismét visszaveti. Csendesebben.)*
Nem szúnyogok ők, hanem –
látom, te is a darazsak közül vagy,
s lám, hálón belül. Állj fel és beszélj,
mint ember emberhez.

MIKHÁL: *(feláll.)* De jobban is
megmondhatom: Te ok nélkül bocsátád
el hivataljaikból a magyar
alattvalóidat s tiéidet tevéd
helyekbe – és lerontatád az ősi
szép várakat s od'adtad a tulajdon
felekzetednek.

GERTRUDIS: *(szünet után félutálattal.)*
Oh, nem ösmered
te a magyart még!

MIKHÁL: Sőt igen: sem a meg-
bántást, sem a jótéteményt soha
el nem felejti a magyar – de főkép
felekzetednek.

GERTRUDIS: *(fellobban.)* Ősz ember, kik a
békétlenkedők?

MIKHÁL: Meg akarsz ijeszteni –
pedig tekéntesz ősz hajszálaimra.

GERTRUDIS: S ha arra én tekénteni nem fogok?

MIKHÁL: A kevélység lopá el mindenünket,
tőlünk is. Nem volt spanyol földön a
bojóthi faj utolsó; paizsunkon a
taréjos egyfejű sast esmeré
régtől sok ellenség. Már férfiak

valánk öcsémmel, amidőn anyánknak
született ez a Melinda. Szép
volt, mint az erkölcs. – Oh ti szép
napok! ti édes éjtszakák! – Ehol
jövének egyszer a mohádik, és
a maurusok hatalma a spanyol
földön megént egészen eltenyészett.
Minden csak azt kiáltá: „A mohádik!" –
Hajam kitépve, futottam a halál
elől, mivel Simon megölt fiamnak a
testével oldalam mellett futott.
Nem akarta eltemetni; mert soha
sem hitte, hogy megholt: de ah, midőn
Melinda elfáradván, jajgatott
a test felett – midőn erőtlenül
én ott feküdtem és ő gödröt ásott –

GERTRUDIS: Ember! ledőlsz – erősödj!

MIKHÁL: Majd – igen.
(Tenyerével mázolgatván legörgő könnyeit.)
És balsorsunkban így találá ott
bennünket egy magyar, ki Elmerik
királynak a spanyol Constantinát
vivő követségéhez tartozott –
Kunrád, Bánk bánnak édesapja.
Alig tudák Simont felvonni onnét –
fájdalma meghaladta a saját
fájdalmamat! s én azt mostan neki
háládatlansággal –

GERTRUDIS: *(belevág szavába.)* Egyike
a pártosoknak!

MIKHÁL: Hát ki mondta azt? – – –
Szegény öcsém! én voltam árulód!

GERTRUDIS: Fedezd fel őket!

MIKHÁL: Hallgatásra tettem
le esküvésemet.

GERTRUDIS: Hát mégis egy vagy
az öszveesküdtek közül – ?

MIKHÁL: Fiam
sírjára esküszöm, hogy nem vagyok.
De ők mohón kívántak bánni a
dologgal és – Melinda volt eszemben –
kértem, hogy addig csak halasztanák,
míg nem beszéllenék veled: hanem
meg kelle esküdnöm, hogy egyikét
sem árulom közülök el –

GERTRUDIS: Áruló vagy:
első hited mindég királyodé!
Udvornik! *(Udvornik belép.)* Őrizetet! – tüstént
Simon bán elfogattasson.
(Udvornik, beszólítván őrzőket, elsiet.)

MIKHÁL: Ha meg találják
ezt látni –

GERTRUDIS: Lássák, és irtózzanak –

Gertrudis ingadozhatatlan áll.
Vigyétek!

MIKHÁL: Engem? asszony!

GERTRUDIS: Vigyétek.
Nem fogsz talán csak átkozódni, hogy
az életemet kívánom őrzeni?
Öcséd kivallja majd, *(gúnyolva)* mivelhogy ő
nem esküdött meg. Oh így megcsalatva
saját teremtményemtől – még a magyar se
tenne ilyet! *(Int, hogy vigyék.)*

MIKHÁL: Jó éjtszakát! te nagy
sorsodban elvakult kevély eszű,
reszkess szerencsédtől – jó éjtszakát.
(Az őrizet közt eltántorog.)

GERTRUDIS: *(merően néz utána.)* Reszkessek a szerencsémtől! miért?
Gertrudis a szerencsétől legyen
reszketni kénytelen?

UDVORNIK: *(bejön.)* A nagyúr!

GERTRUDIS: *(dobbant.)* Ne még! –
Jöjjön.
(Udvornik el.)

GERTRUDIS: Szerencsémtől – – ? *(Kinéz az ablakon.)*
Vitézi módra méssz
le, szép nap! – Ah, hol ily halál? Eredj,
eredj! utól nem érlek – én csak asszony
vagyok!

BÁNK: *(belép morogva.)*
Helyessen, Istenemre, az –
Itt van Melinda, azt mondád, Tiborc?

GERTRUDIS: *(remegve néz a földre.)*
Bánk? a nagyúr?

BÁNK: Parancsolt a királyném. –

GERTRUDIS: Én-é?

BÁNK: Igen. –

GERTRUDIS: Vagy úgy! – igen. –

BÁNK: Parancsolj!

GERTRUDIS: A hitvesed –

BÁNK: Miféle hitvesem!

GERTRUDIS: Nagyúr!

BÁNK: Való, hogy én házas vagyok;
de hitvesem nincsen –

GERTRUDIS: *(egy ideig nézi, végre elsiet)*

BÁNK: Jó angyalod
susogta ezt neked! – Tiborc! Tiborc!

TIBORC: *(ki Bánk bánnal jött, és leghátul maradván,*
csak egy szegletben vonja meg magát, s kucs-
máját gyömöri.)
Uram! iszonyú ezen hideg magad-
viselete!

BÁNK: Nagyravágyás, büszkeség, hogy
becsalhatják a nőt a bűn fenék
nélkül való mocsáriba – – –! Beh szánni
méltó teremtmények! hisz esmerem

én gyengeségteket: de hogy ily nagyon
ki légyen a romlandóságnak az
tétetve, nem hihettem még soha... –
Lehelletem fogom mérsékleni,
nehogy törékeny erkölcstök virágit
lelökje. Asszony! asszony! asszony! – – És
ők ezt tudák! ezt ők is jól tudák!
mégis vasas marokkal körmölének a pók-
hálóba. – Meg fogok tán nemsokára
nektek fizetni, jó név gyilkolói!
Egész szegény nemzetségem megölt
nevébe kívánok majd számadást.
Oh, semmi sincsen oly gyalázatos,
mint visszaélni az asszonyi gyengeséggel!
Az alkotónak szentségébe be-
törés ez – és kigúnyolása, hogy
a legcsekélyebb férgecskének is
teremte oltalom-fegyvert, csupán
az asszony-állatról felejtkezett el.

TIBORC: Uram, bocsásd meg, mert nem tudja, mit
beszél! Tudod, hogy ájtatos vala
mindég: ha tán asszonyt nem esmert volna, úgy
ő angyal is lett volna földeden!

GERTRUDIS: *(jön Melindával.)*
Vidd haza.

MELINDA: Kösd be a fejem,
Bánk! *(felkiáltva)* Gyermekem!

GERTRUDIS: Nagyúr! add vissza
azt anyjának –

BÁNK: Anyjának?

MELINDA: Hol van a fiam?

BÁNK: Biztos helyen.

MELINDA: Megölted?

GERTRUDIS: Istenem!

BÁNK: *(eliszonyodva)* Hiénaszívet vélni egy atyában?
(Hirtelen kimutat az ablakon.)
Látjátok azt az ősz embert?

GERTRUDIS: Ha! *(Elfordul.)*

MELINDA: Bátyám! –

BÁNK: Tömlöcbe vettetik.

MELINDA: Kezénél a fiam –

BÁNK: Ott, ott. Az elhanyatló nap nem ád
oly tiszteletreméltó fényt maga
körül, mikép ezen öreg fejér
hajfürtjein sugárol. Oh, királyné,
tekénts ki, kérlek! nézd, hogyan döcög!
csak egy tekéntetet! Így megy egy király,
ki elvetette a királyi pálcát.

GERTRUDIS: *(bosszús elkeseredéssel.)*
Távozzatok!

BÁNK: Jobbágyaid vagyunk.
(Meghajtván magát, elindulnak.)

GERTRUDIS: *(Bánkhoz)* Maradj te!

BÁNK: Vége! Vége már neki!
Tiborc! vezesd hát asszonyod. Soká
nem kések én is – úgy-é, jó királyném?
Menj, menj, Melinda, ezen becsületes
paraszttal, és ne szégyeld el magad –
ő Jáderánál egykor igen sokat
tett – menj csak! A nap elnyugtával az
örvendezők is elnyugodnak.

MELINDA: *(ki érzéketlenül állván, mellén lévő pántlikáját tépegeti, végre leveti a földre.)*
El-
hervadnak a mennyegzőben – kiholt az
atyaátok – oh Bánk, látlak-é megént?

BÁNK: *(szorulva)*
Megént.

MELINDA: Igen – megént! Mély síromon
túl a halál szép halvány angyala
meg fog mutatni megént.
(Gertrudishoz féleszelősködéssel)
Nevetsz, te kis
ártatlan? Oh vesd el koszorúdat! az
öröm csak egy pillantatnak szülöttje
s anyjával együtt meghal. Élj! Az Isten
bocsássa meg, mit oly istentelen
cselekedtetek velem. Nem volt italtok
méreg, de elszárítá lelkemet. – –
Bánk, jöjj hamar!

BÁNK: *(öleli)* Köszöntsd helyettem ősi
váram, – vezessen békével szerelmem!
Siess, Tiborc!

MELINDA: *(rebegve ténfereg kifelé.)*
Bánk, jöjj hamar, csak egy-
két nyíllövésnyi – jöjj hamar.

TIBORC: *(Elvezetvén, az égre tekint.)* Hamar!

GERTRUDIS: *(szünet után)*
Bánk itt maradt?

BÁNK: Igen.

GERTRUDIS: A megsértett vagy a
sértő?

BÁNK: Igen vagy nem, csak egyre megy.

GERTRUDIS: Adj számot –

BÁNK: Én? –

GERTRUDIS: Te mint egy éjjeli
tolvaj jövél foglalatosságaidból
az udvarunkba vissza. Illik ez?

BÁNK: Nem.

GERTRUDIS: Te rangodat, sőt önnön rangomat
bemocskolád – hát illik-e ez?

BÁNK: Nem.

GERTRUDIS: Leventa! egy ártatlanságot el-
zárván, gyalázatba kevertél, – becsület –
é ez?

BÁNK: Nem. Óh, az én becsületem

Melinda elbúcsúzásával el-
búcsúza; Mikhál bánnal és fiammal
elzáratott: ha még mi megmaradt,
ezernyi sok szegény között hazámban
felosztva van, – minek az is?!

GERTRUDIS: *(méltósággal)* De tűrtesd magad! –

BÁNK: A becsületes kínoztatik,
megostoroztatik, kipörkölik
szemeit, s midőn minden kitelhető
csapást kiállt, akkor törik kerékbe;
és így, ha későn is, megesmeri
hogy ugyan becsületest kell játszani,
de valóba' lenni mégis oktalanság.
Minő dicső ellenben becstelennek
a sorsa, csakhogy tudja a közönség
jó véleményét meghódítani:
akkoron azonban, hogy a becsület ál-
orcája mellett büntetlen el-
követhet undokságokat, vakon
a hír legemberebbnek szenteli –
fő hivatalra lép; ottan rabol
mindent el a szegény bohóktól, ahol
akarja; minden emberek vele
óhajtanak egybeköttetésbe' lenni;
gazdag s hatalmas léte barátinak
lehet javokra; sőt a mennyet is
gyakorta úgy megnyerheti
részére, gazdagságából kitellő
több áldozattal, hogy sokkal becsesebb
lesz még előtte, mint az a szegény
becsületes, ki semmit sem tud adni.

GERTRUDIS: Istentelen! Távozz!

BÁNK: *(közelebb lép.)* Nem. Avagy azt
hiszed, hogy nem maradtam volna itt
parancsolásod nélkül? Meglehet – *(magában)*
Tán nem maradtam volna mégis itt! –
Nagyasszonyom! Melinda helyett köszönni
kell!

GERTRUDIS: Jobbágy!

BÁNK: Nem úgy van, asszonyom! Én urad
s bírád vagyok; míg a király oda
lészen, királyod is vagyok –

GERTRUDIS: *(a csengetyűhöz akar nyúlni.)*

BÁNK: *(lesöpri a csengőt.)*

GERTRUDIS: Udvor-

BÁNK: *(kardját félig kirántva.)* Egy
szót! – Ülj le! – hasztalan kiáltsz te most,
mert nem szabad bejönni senkinek
is; úgy parancsolá Bánk bán, Magyar-
ország királya.

GERTRUDIS: Bánk.

BÁNK. Bejártam az
országot és mindenfelé csak az

elbúsulást találtam. Udvarod'
átkozza minden és hazádfiit. –
Szerette jó királyunk, Endre! hogy
fogod találni népedet? Polyák-
országot elnyered, s tán a magyart
veszted helyette el! – Midőn ti leg-
először, asszonyom, hazánkba jöttetek,
a békességnek édes istene
Pannoniára monda akkor
egy átkot, és a romlás angyala
mormogta rá az ámen.

GERTRUDIS: Ember! Azt
mondom, ne törj túl a korlátidon!

BÁNK: Egy szájjal, egy lélekkel azt kiáltá
minden magyar hozzám: „Ez egynehány
keserves esztendők alatt magyar
törvényeink magyar hazánkon úgy
fityegnek, amiképpen egy pelengér-
oszlopra állítotton mocskos tettinek
táblája."

GERTRUDIS: Hazug! Mért nem kaptam én
minderről hírt?

BÁNK: A hír csak esztelen
kongás, – ha a hordó üres, csak annál
kongóbb; pedig a hír ereje tartja
a trónt, a rendet; s azért kész lerakni
áldozatul mindenét a magyar; ám
áldozását dicső udvarnikid
emésztik el; de zeng is a dícsérő
hír, hogy mily boldog: mily bőkezűen
adóz a nép!

GERTRUDIS: Ebben tán igazad van.

BÁNK: Vak voltam én is udvarodba; de
már látok. Egykor egy öreg paraszt
akadt előmbe, – szárazon evé
a megpenészedett kenyért. – Igaz s hív
szolgája volt hazánknak, mondja, negyven
esztendeig; de nyugalomra ment.
Miért? Helyet kellett csinálni egy
hazádfiának – *(összecsapja kezeit.)* Istenem! Istenem!
Egy tiszteletre méltó ősz kezébe, negyven
esztendeig való szolgálatért,
száraz kenyért nyújtasz, magyar hazám? –
Tűrt a szegény. – Végtére egy követ
hírül hozá, hogy itt mik esnek. Ál-
köntösbe visszajöttem és találtam – *(nyögve)*
Oh többet is, mintsem képzelni mertem! *(szünet)*
Azt, büszke lélek, fel nem érted ésszel,
hogy gyermekem'miért adám amaz
öregnek? Asszonyom! Ha utam innen
hóhér kezébe vinne engemet? – –

GERTRUDIS: *(elsárgulva támaszkodik az asztalra.)*

BÁNK: Ugyan ne gondoskodjon egy eszes
atya gyermekéről? –

GERTRUDIS: *(székébe rogyik.)* Bánk! mit akarsz velem?
BÁNK: Te engemet magadhoz hivatál
szikrát okádó vérem éktelen
dühében. Itt előszobádban láttam
Mikhált gyalázatán keseregni –
oh, egy tekéntet, mely az ördögöt
magát is arra bírta volna, hogy
egy megszorult szentet segíteni
siessen. Így – od'adtam a fiam; mert
tudom, hogy ő előbb saját kezével
megfojtja kedves húga gyermekét,
mintsem hogy azt csak tőle elvegyék is.
GERTRUDIS: Még itt is hibáztam talán?
BÁNK: Neked
csak egy szavadba kerülne, mégis a meg-
alázkodást előbbvalónak gondolád –
Neked csak egy kicsiny reményt vala
szükség hazudnod – egy csekély ígéret
a zendülést elnyomhatná; de a
sürgető rimánkodás is szokatlan
nálad. Te híveidnek a porig
hajbókolókat véled, akik úgy
mosolyganak, mikép parancsolod.
Nem látod azt, hogy többnyire a saját
hasznokra hízelgéssel büszkeséged
köré olyan kalitkát építettek,
hol elveszel –
GERTRUDIS: S ha még úgy volna is!
BÁNK: Azt képzeléd, hogy isten vagy, mivel
letérdepeltek híveid, midőn
a láncokat reád rakták. Magyar
nem volt neked soha embered, mivel
hallatlan Endréig az nem esett meg,
hogy a teremtőjét kivéve, más előtt
is térdre essen egy magyar.
GERTRUDIS: Ha a
királynak a hitvese nem nyer is
alattvalójától becsületes maga-
viseletet – add meg azt, leventa, egy
asszonyszemélynek!
BÁNK: Aki nem érdemes,
hogy a szerette jó királyom áldott
szívét kezébe tartja; aki lábat
ád a bujálkodónak, és tovább
az áldozatra így teként le – ő
holott nem érdemes, hogy a saru-
szíjját megoldja, mert kenőcsli testét-
lelkét – –
GERTRUDIS: *(megsértett büszkeségének legnagyobb dühével felugrik.)*
Gonosz hazug! Ki tette azt?
Légy átkozott Melindáddal! legyen
örökre átkozott az a kölyök, kit
gyalázatomra szült Meránia!

BÁNK: Melinda jó nevét te hagytad az
udvarnak a nyelvére tenni: légy most
isten, s hitesd el véllek, hogy Melinda
Bánk bánra érdemes: úgy letérdelek,
s imádlak, én kit ők nevetnek.

GERTRUDIS: *(keserűen)* Úgy?
Csak hadd nevessenek; hisz a hasonló
történet életünknek azon szokott
és kedves ízetlenkedéseihez
tartozhat, amely megnevettető –
Már úgy születtetünk, mint a szegény
emberbarátaink kárán tapsolók;
hiszen ha hét az utcán hétszer el-
esett, azon szint'annyiszor kacagjuk
magunkat el – *(komoran néz Bánkra)* s a szánás akkoron
jön csak, midőn látjuk, hogy egyike
többé felállni nem tud.

BÁNK: Szörnyeteg! kész
lennél te is kacagni? –

GERTRUDIS: *(kiált.)* Emberek!

OTTÓ: *(az oldalszobából jön.)*
Néném! Az Istenért! – *(megijedve)*
Bánk bán!
(visszaszalad, s becsapja maga után az ajtót.)

BÁNK: *(hasztalan igyekezvén a bezárt ajtón utána rohanni.)*
Ha, fattyú!
Hogy ez a düh-kórság, mely testemet
emészti, ezerszeres mardosással
fusson beléd, szívedig, hogy a bennem
fáklyaként égő kín erdőtüzet
gyújtson benned örökre! Undorodj meg
minden falattól, amibe harapnál,
férgesedjen meg italod – gyötörjön
éhséged annyira, hogy a sírból a
halottakat kívánd kirágni! El-
csúfíttatott árnyékom mindenütt
kövessen és véressen álljon ott,
ahol lefekszel, ott ahol felébredsz!
Örökre átkozott légy, átkozott! s legyen
átkozott a hely is, ahol születtél!

GERTRUDIS: *(Ottó megjelenésével undorodva rogyott székébe, majd az ablakhoz szalad; végre használni akarván az alkalmasságot, el akar sietni, de Bánk utolsó szavára, mint egy tigris, neki-dühödve tőrt kap, és Bánkba akarja ütni.)*
Hitvány! ne bántsd hazámat!

BÁNK: Én? – kerítő!
(Megfordulván kitekeri kezéből a gyilkot.)

GERTRUDIS: *(sikoltva fut az asztalig.)*

BÁNK: *(utoléri, s agyonszurdálja.)*
Sziszegj, – sziszegj, kígyó! te itt maradtál.

GERTRUDIS: *(lerogy.)* Ah!

BÁNK: *(merően áll, reszketve egyenesíti ki ujjait – a tőr kiesik kezéből, melynek zördülésére felijed.)*
Vége! volt – nincs; de ne tapsolj, hazám –

ni! – reszket a bosszúálló –
KÍVÜL: *(zörgés s több kiáltás.)* Hamar!
BÁNK: *(megijedve néz az ablak felé ki.)*
Örvendj becsületem! lemosta mocskod'
a vérkeresztség – oh Melinda! – ki!
ki! a tető mindjárt reám szakad. *(Kitámolyog.)*
GERTRUDIS: *(fel akarna emelkedni.)*
Meghalni – nem királyi széken – ah! –
MYSKA BÁN: *(még kívül kiált.)*
Mentsd meg magad, királyné! Pártütés! *(Bejön.)*
Késő!
GERTRUDIS: Nem érdemeltem – gyermekek, – hol
vannak a gyermekeim? – Endre – gyermekek – –
(Kint lárma, kardcsattogás.)
MYSKA: Zendülés!
GERTRUDIS: Ottó, gyilkosom, Ottó!
MYSKA: Ottó? Nagy királyné!
Így kell kimúlnod –?
GERTRUDIS: Így – ártatlanul – *(Meghal.)*
PETÚR: *(bejön.)* Az egész nemet kiirtsátok!
MYSKA: Mit? Az
egész nemet? hol vannak a király-
fiak? – Velem légy, istenem! segíts! –
Azoknak élni kell! *(Elsiet.)*
EGY BÉKÉTLEN: Az irmagját is!
PETÚR: *(erősen fújva, néz Gertrudisra.)*
Elég ez. Itt hever már; s a dühös
tenger magát örömmel engedi
egy kis öbölbe elszorítani,
csak ottan is zúzhassa a hajókat.
(Kívül kürtölés, lárma.)
SIMON: Mi az?
SOLOM MESTER: *(kívül)* Vágjátok le, ki ellenáll!
EGY BÉKÉTLEN: Az udvarőrség!
PETÚR: Ki a palotából!
SOLOM: *(berohan katonákkal.)*
Adjátok meg magatok! Átkozottak!
Alattomos királyné gyilkosok!
(Viaskodás.)
PETÚR: Légy átkozott te királynéddal és
alattomos meggyilkolóival, mi
szemközt vívunk! Hah!
(Vívnak, Petúrt leszúrják.)
EGY KATONA: No, ez befejezte.
SOLOM: De nekünk ez csak az eleje! Még
a nagyja, a keménye hátra van.

ÖTÖDIK SZAKASZ

A királyi palota

SOLOM: *(meghajol, egy véres kardot tesz a király elé.)*
Engesztelődjél sorsoddal, királyom!

Elérte bosszúálló fegyvered
karom által a gyilkost.

KIRÁLY: *(némi csönd után.)* Mondd tovább.

SOLOM: Királyom azt parancsolá, siessek
előre, mint győzelmes érkezése hír-
mondója. Tűzben s vérben leltem itt
mindent. Hitszegő lázadás ütötte
föl fejét. S nemcsak itt. Nagyasszonyunk
asztalán is oly levelet találtam
hogy Illíriában, mint máshol is,
a pártütők már tettre készülődnek.
Nem tétovázhattam, hogy a kigyúló
tűzvészt itt fészkében rögtön a kellő
eréllyel szét ne tapostassam és a
királyné gyilkosának ne magam
legyek egyszerre bírája s bakója.
Szentesítheted az ítéletet, mely
betölt rajtok s álnok vezérükön.

KIRÁLY: Kik voltak? És ki vitte rosszra őket?

SOLOM: Nem vettük számba még mindet. A gyilkos
gaztevő, akivel ott a királyné
még vért-bocsátó holtteteme mellett
végzett az a kard, Petúr volt.

MYSKA: *(megdöbbenve előlép.)* Petúr?!
Tévedsz fiam. Való, hogy a királyné
mellett Petúr állt fegyverrel, de őt
visszahőköltette nagyasszonyunk
végső sóhaja. Azt, azt magam is
hallottam, ahogy utolsó szavát is;
azt rebegte, hogy: „Ottó, gyilkosom..."

KIRÁLY: Mellette voltál, végig?

MYSKA: Épp csak addig.
Sietnem kellett megmenteni a
királyfiakat. Sikerült!...

KIRÁLY: Tudom.
S nem feledem. Ottó, Ottó, kit annyira
szeretni kénytetett épp ő, kiért
szinte alattvalóim gyűlölését
vontam magamra. Az az átkozott! –
Hozzátok őt elémbe! *(Solomhoz)* Köszönöm,
ennyi rossz között, ami jót te tettél.
A hűtlenség éjében százszoros
fényű a hűség. S értékű! Miért is
küldetett épp ily virtus-alkonyodás
idején országos szemlére Bánk bán!
Ha ő a próbát-állt szív s elme itt van,
nem eshetik meg a kettős merénylet,
mely trónomat bár nem ingatta meg,
de engem örök árvaságba döntött... *(Könnyezik.)*
(Bejön Tiborc Somával.)

UDVORNIK: Mi kereseted itt neked? Ki vagy?

TIBORC: Én senki, uram; de itt ez az árva:
nagy valakinek, Bánknak gyermeke.

UDVORNIK: Bánknak gyermeke – árva? Mit beszélsz?
Bánk bán halott? – Ez van a nyelveden?
KIRÁLY: Mi történt Bánkkal? Hol van?
TIBORC: Éppen azt
keresi itt az én szememmel is
ez a gyermek, ez az anyjától árva,
mert hogy az, szegény...
UDVORNIK: Melinda halt meg?
TIBORC: Ezért keresem uramat, hogy át-
adjam neki fiát és szomorú
ráadásként a gyászhírt, mert hogy számot adjak
parancsáról, mint is vittem haza
szeretteit. Alig, hogy hazaértünk
körülvevék idegenek a házat
kiáltozva, egymást gyors bosszúra
biztatva, mivel hogy jutalmazással
vár rájuk a határon a királyné
öccse. Tüzet hánytak minden felé.
Nagyúr rokonjait lángok közé
szórták – alig tudám szegény nagyasszonyom
testét kimenteni. Még élt akkor egy
kissé – csak azt mondá: Bánkomhoz *őt.*
KIRÁLY: Jó helyre hoztad. *(Magához kéri a kisfiút.)*
Bárhová tűnik
cinkosaival az a háladatlan,
utoléri az igazságtevés.
TIBORC: *(a királyhoz vezeti Somát.)*
BÁNK: *(belép; meglátva Somát, a király mellől elkapja)*
Hová? Szerencsétlen mi hoz ide?
UDVORNIK: Bánk!
BÁNK: Gyermekem! Szerette gyermekem! *(körültekint)*
KIRÁLY: Bán, jó hívünk! Lám, küldtem volna érted,
hogy lássalak s most alig ismerek rád.
BÁNK: Mi bennem ily bámulásra méltó?
Zavart eszem? Nem. Borzadó hajam?
Király! Magyarság! Jól emlékezem,
hogy atyja vétke miatt egykor a
kis Béla elvesztette két szemét.
(Magához szorítja fiát.)
ZÁSZLÓS ÚR: *(bejő, helyet csinál.)*
Ravatalozni visszük a királynét.
(Behozzák a holttestet, Izidóra sírva kíséri.)
IZIDÓRA: Csak tudnám, ki volt a gonosztevő!
Arra kértem, hogy bocsásson hazámba,
most szívemben ezzel a fájdalommal
sírba lenne jó száműzni magam.
Tudott szigorú, zord is lenni ő, de
ezt mégis senkitől nem érdemelte.
KIRÁLY: Adjuk meg a gyásznak s a hódolatnak
koronás fő iránt illő jelét.
(Letérdel s vele mindenki.)
BÁNK: *(állva maradt.)* Király, Gertrudisod holtteteme elé
vágom nádori hatalmam jelét.
(Nyakláncát oda veti.)

Ott van. Vereslik is még vére rajta.
(Megdöbbenés.)

SOLOM: Adj engedelmet, királyom, hogy őt is
a többi után...

IZIDÓRA: Az árván hagyott
királyfiak nevében!

SOLOM: Neki is
felelnie kell!

BÁNK: Máris felelek.

MYSKA: Az nem lehet! Megölted?

IZIDÓRA: A királynét!

BÁNK: Nem a királynét! Hanem egy kerítőt!
Nevem bemocskolóját és egy égi
teremtésnek előbb hálóba, aztán
sárba rántóját s oly kétszínű módon
meghurcolóját, amért én, igen,
vért is ontottam, – bárha a saját
vérem ömlése megcsitítaná
a düh szomját, mely tikkasztja szívem...

IZIDÓRA: *(levéve Gertrudisról a szemfedőt.)*
Nézzétek e halottnak arculatját.
Hol itten egy hamis vonás? Hol itten
a gyáva lelkiesméret nyoma?
Ezen szelíd orcával hagyja el,
ezen mosolygó ajkakkal, aki
a dühöngők között is jót akart,
akit az álnokok között a testvér-
szeretet talán elnézésre bírt, de
méltánytalanságot nem tett soha.
Nem abban sem, mi Melindát befonta...

BÁNK: Cinkosa voltál magad is –
Egyformák voltatok, vagytok, merániak!
Rászolgáltatok mind, hogy most is őt
kövessétek, ki védő szentetek volt!

MYSKA: Ne őrjöngj. Arról magam is hitet
tehetek; a királyné nem tudott
semmit öccsének oly gyalázatos
szándékairól. Ottó cinkosa
Biberach, akit ő maga döfött le,
vallotta meg, házamba vonszolódván.
Halálhörgése közt ujját keresztre
téve e végszavakkal adta ki
a lelkét: „Esküszöm, hogy a királyné
ártatlan!" Ő mindent tudott s halála
óráján az ördög is igazat mond.
Ez a lány nem merte vagy nem akarta
kimondani, de úgy igaz, hogy Ottó
adott az asszonyodnak hevítőt,
a királynénak pedig altatót.

BÁNK: S nekem ezt a gyógyíthatatlan mérget.

KIRÁLY: Nem lovagi bosszuló vagy, de gyilkos:
királygyilkos. Fogjátok el; rabul
tartsátok addig míg királya s egyben
bírája nem ítélkezik felette.

BÁNK: Király igen, de bíró nem lehetsz
ebben fölöttem, Uram; egyaránt
beszennyeződtünk, sőt te még
nálam különbül. Mert én itt családom
fejeként, hírnevéért felelő
férjként gyaláztattam meg, de te mint
ország feje, nemzet felesküdött
védelmezője, isten megbízottja
mocskoltattál, – mocskoltatol.
Ott hurcolják Petúr bánt és egész
családját lófarkon, s mit kurjogatva?
Hogy: éljen a király!

SOLOM: *(az ablakhoz lépve)* Uram, király,
ezt, istenemre mondom, nem tevém.
(Egyik katonáját kiküldi.)

BÁNK: Azok teszik, akiket te a külső
földekről országodba csődítél;
Ők gyalázzák meg Petúr tetemét is,
ők törtek házára, nevedben ők
vesznek rajt bosszút, mint a pártosoknak
fején és asszonyodnak gyilkosán, –
holott csak én öltem meg a királynét.

KIRÁLY: S én most őt, s ne a királynét sirassam?

BÁNK: Jusson eszedbe; mit szenvedett ő, Petúr,
érted; midőn bátyád, Imre király
téged, mert felkeltél ellene, vár-
fogságba vetett s most vele, rajongó
híveddel a hideg gyanú ilyen
irtóztatólag bánik el, pedig csak
– vállalom! – én öltem meg a királynét.

KIRÁLY: Ártatlanul!

BÁNK: Ártatlanul? Hiszen
fölért az égre a sanyargatott
nép jajgatása. Lent, fönt zendülés
lappangott mindenütt. Iszonyú, hogy
így fordult, de még rettentő kegye
volt a végzetnek, hogy helyette nem
országodat találtad vérbe hulltan.
Az elégedetlenség még ma is
kitörni kész. S azt nem az csitítja,
hogy az igazság érzőibe és
kimondóiba így fojtják a szót.
Országjárásból jövök, én tudom,
ettől nem csendesülnek meg sem itt,
sem Illíriában jobbágyaid.
De megnyugodhatnak annak szavától
kit azért s addig uralnak királyként
míg sérelmeiket bölcsen orvosolja.

KIRÁLY: A lázadókhoz nincs szavam!

BÁNK: Legyen csak
ahhoz ki jussát védi s így hamar
szót érthetsz minden „lázongó" magyarral.

KIRÁLY: Mind lázadó az!

BÁNK: Mert nem engedi,

mint egy kifestett kép, magát néhány
szoros vonás közé szorítani?
Nagy volt a hatalom, melyet kezembe
tettél le. Itt dörgött markomban egy
ország felébe mért ménkőcsomó: vajh
csókolnom kellett volna mégis a kezét
a gyilkosnak, ki véreimet ölte?
Csak azért, mert hogy gyűrűjére egy
címer volt felmetszve?

KIRÁLY: Kiről beszélsz?

BÁNK: A királynéról. Ha százszor halálra
szánt volna, ha kifoszt, ha megkínozza
gyermekeimet, feleségemet,
még tán megengedhettem volna: de
ő jó nevét ölé meg nemzetemnek
gaz öccse által s a feláldozott
becsületet kiűzte udvarából.

KIRÁLY: Hallgass! *(Magában küszködve.)*
Ez a győzelmi pompa, mely
Galíciából jöttömet fogadja?
Reszketni kell Endrének hitvese
holttesténél saját véreitől?
Király s jobbágya között nem lehet
becsülettisztító párbaj. De... nincs?
Nincs senki a jelenvaló leventák
közül, ki e szennyet nagyasszonyáról
ne mosná le bár vérrel?... Senki sincs?
Jobban remegtek ő előtte, mint
előttem? A „gyenge" Endre előtt?
(Kardot kap.) Lássátok hát, ha így van, második,
a „gyenge" Endrét, hogyan védi meg
holt hitvesének jó nevét. *(Bánkhoz)* Elém állj!

BÁNK: Királyom! Én veled nem harcolok!
Szent vagy te énelőttem. Istenem
s hazám után a legszentebb.
(Kardját leoldván a király elé teszi.) Megölhetsz.

MYSKA: Halálig méltó lovag s hű magyar
áll itt előtted, Endre. Nem királyként,
nem is bíróként, hanem mint lovag
a lovagnak, mondjon nyelved kegyelmet.

KIRÁLY: Kérj arra szót, tőle, az áldozattól!
Vagy tőle bár, Bánk bántól: jőne-e
ajkáról szó, megbocsátó a mától
száműzött Ottónak, Melinda gyáva
gyilkosának?

BÁNK: Melinda gyilkosának?
Tiborc! Rád bíztam! Hol az asszonyod?

TIBORC: Nem e földön már, nagyuram. Utolsó
szava te voltál... Mikor a királyné
öccsének pribékjei... Rajtam is
négy sebet ejtettek, miközben... majdnem
fiadat is...

BÁNK: De őt, őt, nem, Melindát?
Őt mégsem? Azt akarod mondani,

hogy őt igen... vagyis... hogy neki is csak
egy élete volt?! Oh, hogy sebhető
volt ő is! Hol a könny, mely ennyi kárt s kínt
fel tudna valaha olvasztani?!
(Magához vonja Somát.)
Gyermek, te is sírsz? Pedig még nem is
tudod, mitől fosztottak meg. De engem...
Nincs a teremtésben vesztes csak én!
Nincs árva más, csak az én gyermekem!

KIRÁLY: *(magában)* Lám, most átérzi, mit vesztettem én is.
S ő mégis – boldog: enyhülést szerezhet;
szabad folyásban úszhat a dühe.
Hallgatnom kell nekem – király vagyok.
Tőletek, akik oly halványan álltok
megölt hitvesem testénél, királytok
kérdi, hogy mit tegyen?

IZIDÓRA: Igazságot, saját
anyátlan gyermekeidnek!

MYSKA: *(halkan)* Van, amikor
nincs kegyetlenebb, mint a kegyelem.

BÁNK: Nincs ítélet, melyet meg ne köszönnék,
ha csak csitítja fájdalmaimat.
Az angyal, mely botlásaim jegyezte
s tudta a következményeket, el-
rémült dicső helyén és félrefordult
könnyes tekintettel törölte ki
az élet nagy könyvéből nevemet.

KIRÁLY: Itten hever meggyilkolt hitvesem,
s aki megölte, megtapodta azt a
törvényt is, melynek biztos meleginél
s napfényénél virulni tud az édes
ország. Buzogj, te meglopattatott szív!
Serkenj föl öszverontatott igazság.
A jog kíván elégtételt. Vigyétek!

TIBORC: *(a király előtt féltérden)* Beteg feleségem és éhező
gyermekeim siralma állja útját
fohászodnak az égbe, hogy ha őt,
gyámoljokat megölöd. És a szolga-
nép keserve is, ki tudja, mivé
harsan, ha nem lesz fül, mely le, felénk, úgy
hajol, hogy a száj föl bátran beszéljen.

SOLOM: *(szánakodva Bánkra mutat.)*
És nézd, uram, e csüggedést! – király
a büntetés már ennek irgalom.

KIRÁLY: *(megértve Tiborc utolsó szavait.)*
Nincs a teremtésben vesztes, csak ő –
és nincs árva, csak az ő gyermeke!
Irtóztatóan büntettél, istenem!
jól értelek; kivetted a kezemből
pálcámat; én imádlak! – Így magam
büntetni nem tudtam – *(magában)* nem mertem is – –
Magyarok! Előbb mintsem magyar hazánk –
előbb esett el ekként a királyné!

IZIDÓRA: Gertrudis! A gyilkos szabad!

MYSKA: Szabad!

SOLOM: *(mély tisztelettel hajtja meg magát. Mindenki ezt követi, s kardjaikat a király előtt lerakják.)*

KIRÁLY: Magyarok! igen jól esmérem – szeretnek,
enyimek! – Hogy ily nemes szívekkel egybe
férkezni nem tudtál, Gertrudisom!
Tegyük le őt oly sírba, mely körül
a gyász csöndet mond a viszálynak is,
hazánkat oly békére szelídítve
amely minden bajt orvosolni kezd.

(Fel akar sietni a holthoz; de elibe akadván a lépcsőkön álló gyermekei, azokhoz általölelve letérdepel.)

V É G E

NÉMETH LÁSZLÓ

Hetvenöt éves lenne most az az irgalmatlan, gyönyörű agyvelő, amely talán már lángolva elenyészett a riadt, dühödt föld-sírban, a Farkasréti temetőben. Tavaly temettük, zengő napsütésben. Halála nem gyász volt: de önismeret, erkölcsi önvizsgálat, konok fölemelkedés! Nem gyász, valami másfajta megrendülés szertartás-ünnepe: *a megtartó gyász öntudata is!* Hatalmas művének föloldozó és gyötrődő fényében nem csak azt vizsgáljuk (mintegy átvilágított szívvel!): hogyan gyötörte korallvirágzó eszméletét hogy keresse az igazságot, de azt is: mi, neki is utódai a tűnődő és kegyetlen szóban: mit tettünk jól, s miben tévedtünk halhatatlanúl? Erkölcseinkben, hitünkben, gyalázatunkban, teremtő akaratunkban. Leszünk-e a jövő-idő világegyetem-űrterének virágzó csillagképei, vagy fölszívódunk a végtelen időhalmazban, mint könnycsepp a síron.

JUHÁSZ FERENC

Új írás

ÁRA: 8 FORINT

LENDVAY mint BÁNK BÁN

Nemzeti Szinház.

Bérlet Pest, szombaton, april 1jén 1848. **1ső szám.**

Huszonötödször:

Bánk bán.

Eredeti történeti drama 5 felvonásban. Irta Katona József.

Rendező: *Lendvay.*

Személyek:

II. Endre, magyarok királya	Bartha.
Gertrud, királyné	Laborfalvi R.
Béla, } kis gyermekei	* * *
Endre, } kis gyermekei	* * *
Mária, } kis gyermekei	* * *
Otto, Berchtold meraniai herczeg fia, Gertrud testvéröcscse	Szigeti.
Bánk bán, Magyarország nagyura	Lendvay.
Melinda, felesége	Komlossy Ida.
Soma, fiaeskájok az udvarnál	* * *
Mikhál bán, } Melinda bátyjai	Udvarhelyi.
Simon bán, } Melinda bátyjai	Szilágyi.
Zászlós	Gózon.
Petur bán, bihari főispán	Egressy G.
Miksa bán, a királyfiak nevelője	Szigligeti.
Sólom mester, fia	Kőrosy.
Bendeleiben Izidóra, turingiai leány	Szilágyi Lila.
Egy udvaroncz	Egressy B.
Biberach, kalandor lovag	Fáncsy.
Tiborcz, paraszt	Szentpétery.

Udvari asszonyok. Lovagok. Békétlenek. Katonák. Jobbágyok. Történik: 1231.

Helyárak pengő pénzben:

Földszinti s első em. páholy 5 for. Második em. páholy 4 for. Földszinti támlás karszék 1 for. 20 kr. Földszinti zártszék 50 kr. Második em. zártszék 30 kr. Földszinti bemenet 30 kr. Második em. bemenet 20 kr. Karzat 8 kr.

Kezdete 7 órakor. vége 10edfél után.

Schodelné. Füredy rekedtek. Lendvayné gyöngélkedik. Reina beteg.

BÉRLET-HIRDETMÉNY

1848dik april 1től bérlet nyittatott egy évre, félévre és évnegyedre következő árban pengőben:

	Egész évre fr.	Félévre fr.	Évnegyedre fr.
Földszinti s első emeleti páholy	600	360	Évnegyedre bérlem nem lehet
Második em. páholy	400	240	
Támlás karszék földszint	160	96	60
Földszinti zártszék	80	48	30
Földszinti bemenet	40	24	15

Más helyekre bérlet nem nyittatik.

[illegible] bérlő [illegible] uraságok páholyaikat a bérletszüneses előadásokra nézve is egy napra egy esti előadást értve megválthatják következő árban p.p. földszinti s első emeleti páholyt egy [illegible] 200 frtal, félévre 120 frtal; második em. páholyt egy évre 160 frtal, félévre 100 frtal

[illegible] páholy-bérlő uraságok, kik páholyaikat egész évre megtartani kötelezik magokat, az egész évre járó oszveget felevenként (de előre) fizethetik; minden egyeb bérlés és a bérletszünes[illegible] [illegible] adások megváltása csupán rögtöni előfizetés mellett fogadtatván el.

[illegible] lehet Kolosy Gergely pénztárnoknál, Siputcza 367 szám alatt és a reggeli hivatalos órákban, a nemzeti szinházi tizetőhivatalban.

Nyomatja Trattner-Károlyi

Kiadta: Szigligeti, titkár.

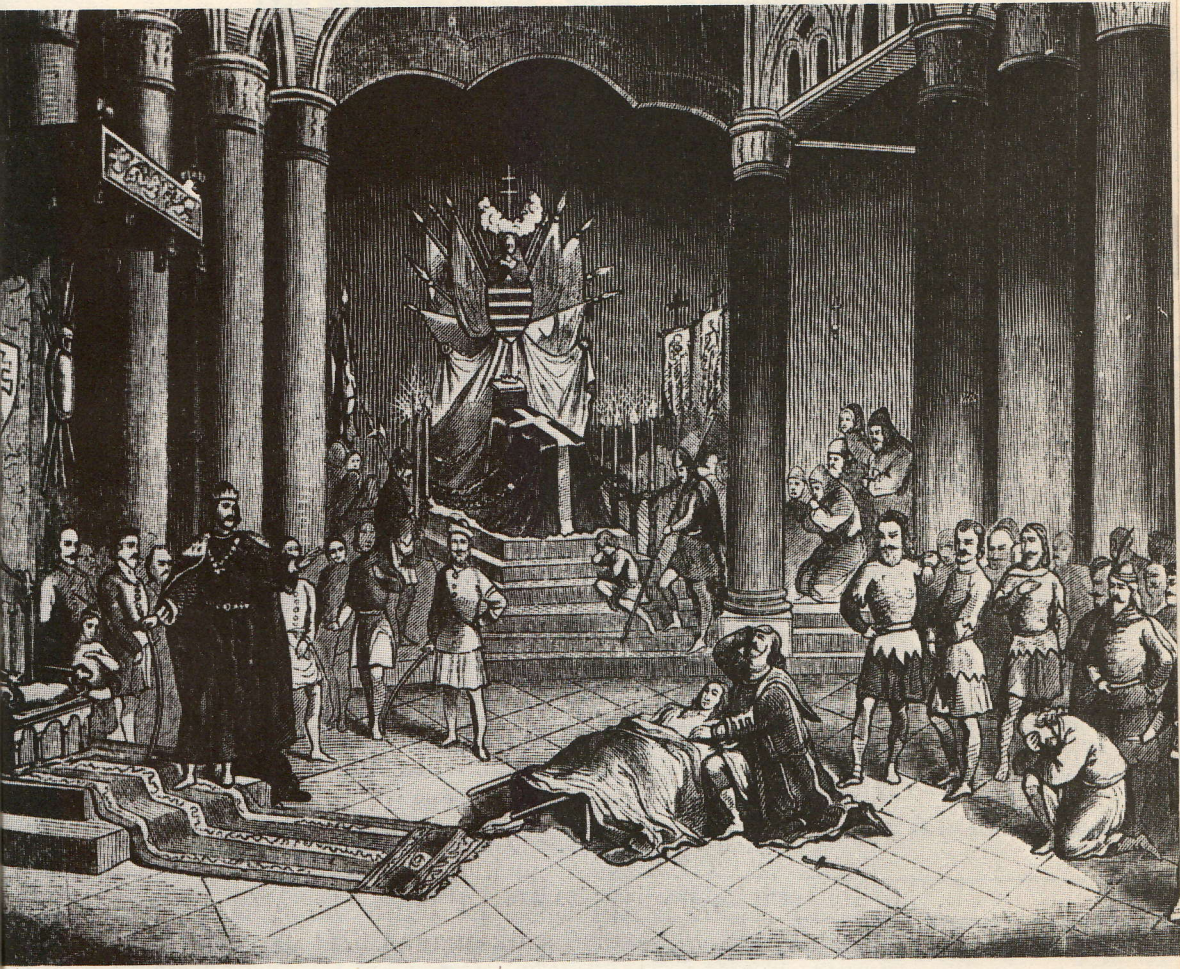

64

Bánk-bán

Magyar Ország Nádor Ispánya

Ereder Magyar Dráma

5. Felvonásban

szerzette

Katona József

Országos Ugyész

15.

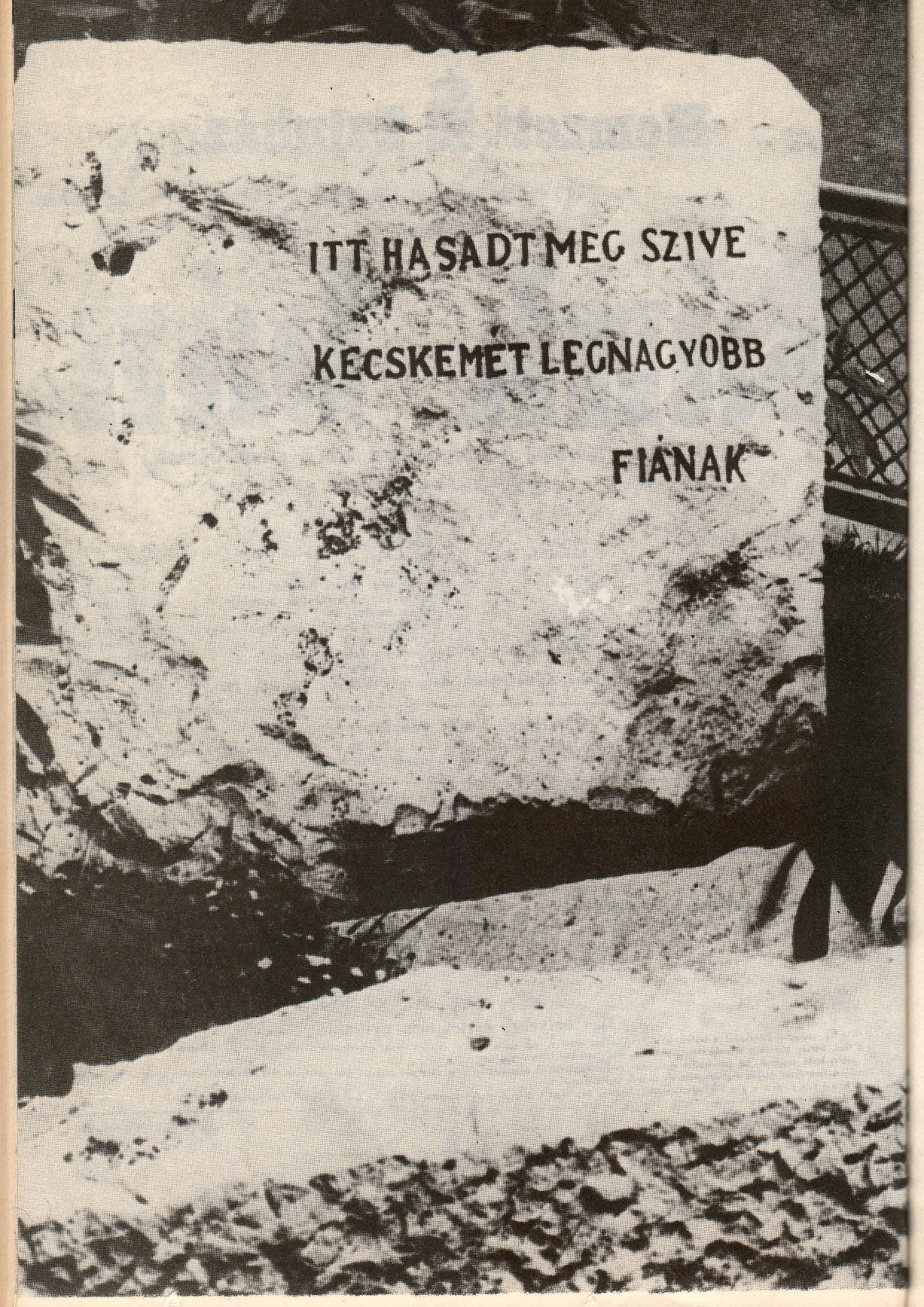
ITT HASADT MEG SZIVE
KECSKEMÉT LEGNAGYOBB
FIÁNAK